

דער יוד

(DER JUDE)

ציטיריכט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאַג: חברה "אחיאסף".

אבנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האלבאָהריג 6.—
פירמעליאָהריג 3.—
דייטשלאַנד 10.— מאַרק.
ארץ ישראל 12.— פֿראַנק.
אנדערע לענדער 15.—
אמעריקא, ענגלאַנד 10.— שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעטיג
20 העללער, 25 פֿעניג, 10 קאפּ.

דער פרייז פֿיר רוסלאַנד:
נאנץ יאהרליך 5.— רובל.
האלב יאהרליך 3.— רובל.
פיערטעל יאהרליך 1.50 רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דען 1טען אויגוסט — 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau, 26 Juli 1900.

נומער 30.

קראקויא, תמוז תר"ס.

ה. תר"ס — וואכענ־קאלענדער (לוח) — 1900			
די טעג פֿון חודש	וואָך	תמוז יולי-ליפיען	
		נייער ס. אלט. ס.	יולי יולי
ג'	זונטאג	29	16
ד'	מאנטאג	30	17
ה'	דינסטאג	31	18
ו'	מיטוואך	* 1	19
ז'	דאנערס.	2	20
ח'	פֿרייטאג	3	21
ט'	שבת	4	22

טאג	יאהר
ג' ה. ת"ח	געהרגט אין פולנא אויף קרויז-השם בערך 10-000 יודען.
ד' תכ"ו	האָט נחמיה אנגעהויבען בויען די מויער פֿון ירושלים.
ה' תקמ"א	האָט די אסיפה פֿון רייטשע רבנים מתקן געווען „תקנות שו"ס“.
ו' תשס"א	פֿערברענט אין ליסאבון אויף קר"ה 8 מענער און 12 פֿרויען.
ז' תט"ז	האבען אמשטרדאָם רבנים מהרים געווען שפיגוזה.
ח' ת"ק	געהרג'ט אויף קר"ה 250 יודען אין וואלענציא (שפאניען).
ט' ג'של"ח	חרוב געוואָרען דער בית-ראשון.
ג' תתפ"ב	אין צישטערט געוואָרען די פֿעסטונג „ביתר“.
ה' תרנ"ב	זענען יודען ארויסגעטריבען געוואָרען פֿון שפאניען.
ה' התרמ"ב	געקויפֿט די ירד פֿון דער קאלאָניע „ראשון לציון“.

אינהאלט:

- די קולטורפראגע אויף די קאנגרעסען. י. ל.
- דער זשארנאן. דר. נ. סירקין.
- פאליטישע איבערזיכט. י. ל.
- דער 4-טער קאנגרעס.
- א בריעף פֿון ווארשא. ישראל שווערנעמוטה.
- צווישען אונז גערעדט. מ. חיות.
- די יודישע וועלט. ז.
- אלגעמיינע וועלטנייעס. ח.
- שבת. סקיצע. אליעזר דוד ראזענטהאל.
- דער חורבן. מ. פרייד.
- א קלארע תשובה. פֿעלעטאָן. ש. פֿרוג.

צו אבאנירען:

אין וויען:

E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין קראקא:

Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25,
mündlich: Twarda 6, Thür II.

דער יוד, איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער:
1920 a Nachtrag VII.

צוקערמאנ'ס

בוכהאנדלונג
לייבהיכליאטהעק
אונד אנענטור פיר
צייטונגען אונד א-
נאנסען זיינען פאן
10 יולי איבער-
טראגען אויף גא-
לעוויק 7 (אנשטאט
15) אינד פער-
גרעסערט אין אל-
לען אבטהיילונגען.

7

צו אויסשטאמונגען
די בעסטע בעצונסקוועללע
פיר אייגנליכע פון צודאמען צו
דאמען-קנדער - אונד בעסט-
וועשע:
אללערליי טול-ווארען,
שפיטצען, שטיקקערייען גאר-
דינען, ווידענע פישע, שאלען,
האנדשוהע, זאקען אונד טא-
שען-טיכער.
קאלירטע באטיסמען גלאטע
אין אללען פארבען צו העמדען
אונד בלאזען.
פיינסטע ווארע, מעסיגע
פרייזען.
אם בעקוועהמסטען אונד רע-
עלסטען נור בייא
М. АРКИНЪ
Варшава, Гусья № 6.

Patent. 83 АНГЛИИ

Кремь КАЗИМИ
Метаморфоза
ПРОТИВЪ
ВЕСНУШЕКЪ
Единств. доказа-
тельство подлин-
ности—подпись: *Calimi*
Безъ этой подписи—подделка.
Продается во всѣхъ аптекахъ,
аптек. и парфюм. магазинахъ.
Главн. склады въ Торгов. Домѣ
И. Б. СЕГАЛЬ
въ Вильнѣ и Одессѣ.

АПТЕКА АП. КО-
ВАЛЬСКАГО
въ Варшавѣ, Гра-
ничная ул. № 10.

עפפיעהלט די בערוהמטע מיטלען
וועלכע זענען ערפינדען פון וויל-
רוססאן, און אויסגעארבעט אין פאב-
ריק, אונד נעמליך:

בראסטיקאן צו פערשיעדענע
קאפער און צאהנשמערצען מיג-
רענען א. ז. וו. א 40; 80; 1,50
און 2,50 ר'; מיט פארטא (פלאקאן
פיר 80 ק) א 2 און 3 ר'. גראנולקעס
צום הוסטען און אסטמה אר"ג.
א 60 ק'; 2 שאכטעל מיט פארטא
1,50 ר'. פאסטילען צו זגאנא און
מאגענקראנקהייטען א 40 ק, 2
שאכטעל מיט פארטא 1 ר'. פערנער:
סודארין געגען אבבריהען, שוויצען
פון קערפער און שלעכטען שווייס-
גערוד פון די פוס, הענד, פאחוועס
ארג. א 30; 50 און 75 ק; מיט
פארטא 1 ר' (שאכטעל פיר 75 ק).
קלאוויאל צו אראפנעהמען מא-
זאלען, בראדאווקעס ארג. א 45;
מיט פארטא 1 ר' (פיר פלאש א 45 ק).
קרינאך, וועלכער פערהיט פון
ליסנא, נעהמט ארויס שפפען,
שטארקט די האר און מאכט זיי
וואקסען א 1,20 און 2 ר'; מיט
פארטא א 1,50 ר' און 2,25 ר'.
ביסמוטהפודער, פערדערבט נישט
די הויט און איז נישט שערליך צום
קערפער א 20; 30; 50 און 100 ק;
מיט פארטא 1 ר' (שאכט. פיר 50
און 30 ק) און 1,50 ר' (שאכט. פיר
1 ר' און פיר 30 ק) פערנער:
"מאלטמעל" קארמעלקעס צום הוס-
טען און צום שטארקען פון האניג,
מאלץ און קרייטעכער. מיגרענ-
שטיפטען פון אמת' מענטש און
דארום זעהר ניצליכע. פאסטילען
פון חנוועשע ראברכער און פער-
שיעדענע אנדערע.

בוי ווערען רפואה געפינט זיך א
געשרימבען ווי זי צו בענוצען. בע-
שטעלונגען ווערען געשיקט און
האנדעלער אויף גאנצאמען.
סוחרים בעקומען א גרויסען ראכאט.

בייא

I. B. СЕГАЛЬ

Вильно

Одесса

איז צו בעקאמען: מעדיקאמענטען, פארבען, מעדיצי-
נישע וויינען, פאטענט-מיטעל, פערבאנד-מיטעל,
הירורגישע ארטיקעל, און מינעראל וואסערען אלע זאמען.

אויסער דעם אייגענע אפאטהעקע

וועלכע ליפערט גאלען פרעפעראטען היינו: טינקטורען,
פלאסטער, עקסטראקטען, און אלע מעדיצינישע מיטעל
אין ארגינאל פערפאקונג.

מיר איבערנעהמען אויך

פאלקאמענע איינריכטונגען

פון מאטעריאל און אפאטהעקער ווא-
רענהאנדלונגען

אדרעסע נאמען און שטאדט.

נייעס !!

ברוכבענדער עלעקטרא-גאל-
וואנישע היילען גרינדליך נאך
קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-
צייגט געווארען, אז נאך 3 מאנאט-
ליכען טראגען, ווירד דער ברוך
פאללשטענדיג אויסגעהיילט. פריין
פאן איינער זייטע 6 רובל,
צווייזייט 10 רובל. בויכניגען
פיר פרויען, עלאסטישע זאקען פיר
געשוואלענע פיס, אונד פערשיע-
דענע אנדערע כירורגישע ארטיק-
לען — צו בעקומען נור ביים
אפטישען-כירורגישען געשעפט אונ-
טער דער פירמא: אלעקסאנדער,
סענאטארסקא 22 ווארשוי.

אדרעסע:
„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט
דאס מען מאכט נאך ריעזע
ברוכבענדער ביטען מיר אייפמערק-
זאם צו זיין אויף די אריגינעלע
מיטן סטעמפעל פאן אונזער פירמא.

אפאטהעקע פון אפ. קאוואלסקי

ווארשא גראניצשנא 'שמר' Nr. 10

בעזיצט איין פארראטה פון פרישע אין דעם 1900-טען יאהר געשיעפטע נאמו-
ראלע מינעראל-וואסערען, אויך קונסטליכע, פערשטיגט אויסשליסליך מיט
דעסטילירטע וואסער, וועלכע איז ריין פון אנשמעקענדע באקטעריען.

לעזט

ביכער אין זשארגאן, לשון קודש
רוסיש, פאלניש און דייטש אין
צוקערמאנ'ס לייבהיכליאטהעק
גרויסע אויסוואהל—זעהר בילליג!
נאלעוויק 7 (פריהער 15)

דער ייד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברת "אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך :
אָסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האַלבאָהריג 6.—
פֿירטעלאָהריג 3.—
דייטשלאַנד 10.— מאַרק.
אַרץ ישראל 12.— פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15.—
אַמעריקאַ, ענגלאַנד 10.— שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעמיט
20 העלער, 25 פענינג, 10 קאפּ.
Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוססלאַנד :
גאַנץ-יאָהרליך 5.— רובל.
האַלב-יאָהרליך 3.— רובל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1.50 רובל.

מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1 מען אפריל — 2
דען 1 מען אויגוסט — 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפּ.

Krakau, 26 Juli, 1900.

נומער 30

קראקווא, אב תר"ס.

גרויסען מבול פֿון מאמרים איבער קולטור אין דער לעצטער צייט זע-
נען מיר דעמאלט נישט וועניגער געווען אויפגעקלערט אין דער ארבייט
ווי היינט. עס איז יעדערן קלאָר געווען, אז כדי צו ערציהען אונזער
פֿאָלק צו א געזונדען נאציאָנאלען לעבען, דארפֿען מיר אָנהויבען פֿון
דעם חנוך, פֿון דעם ערשטען פֿונדאמענט, אויף וועלכען עס ווערט
אויפֿגעבויט די צוקונפט פֿון פֿאָלק. עס איז אויך יעדערען קלאָר גע-
ווען, אז כדי צו שטארקען די איינהייט צווישען די יודען פֿון אלע
לענדער, דארפֿען מיר זעהען אויסצוברייטען די קענטנים פֿון דער
העברעאישער שפראך און צו הויבען אונזער יודישע ליטעראטור, דער
ציונים האָט געזאָלט נעהמען אויף זיך צוריקצוגעבען דער העברעאיש-
שער שפראך און דער ליטעראטור ווערן ראָליע, וועלכע זיי האָבען פֿריהער
פֿערנומען אין יודישען לעבען, ווען די העברעאישע שפראך איז נאָך
געווען בעקאנט פֿון איין עק וועלט ביז דעם אנדערען, און ווען יעד-
ער יודישער ספר איז געווען געשריבען נישט פֿאַר יודען פֿון איין
אינציען לאַנד, נאָר פֿאַר די יודען פֿון דער גאַנצער וועלט.

די ערציהונג, ווי שפראך און די ליטעראטור — דאָס זענען געווען
די דריי וויכטיגסטע זייטען אין אונזער לעבען, וועלכע דער ציונים
האָט געוואָלט בענייען און ערפֿרישען, אמת, מיט דעם אליין קען זיך
אונזער קולטוראָרבייט נאָך נישט בענוגענען. מיר מוזען אויך זעהן צו
שטארקען אלע זייטען פֿון אונזער לעבען, עס מוז אויך געוואָרנט ווע-
רען פֿאַר די פֿערברייטונג פֿון בילדונג אין פֿאָלק, פֿאַר די פֿערבעסער-
ונג פֿון אונזער ווירטשאַפֿטליכען לעבען, אָבער אין דער ארבייט
דארפֿען מיר זיך נישט אָבזונדערען און מיר קענען אין איהר געהן גלייך
מיט אלע אנדערע פארטייען און אונטערשיצען גלייך מיט אנדערע
אליין, וואָס קען נור מאַכען אונזער פֿאָלק געווינטער און שטארקער.
נור אין דער שפּעציעל יודישער קולטוראָרבייט, וואָס האָט דעם צוועק
צו שטארקען אונזער נאציאָנאלע קראַפֿט, האָבען מיר זיך נישט מיט
וועמען צו פֿעראייניגען, ווייל דער ציונים איז די איינציגע קראַפֿט,
וואָס וויל אויסבעסערען די דאָזיגע שוואַכסטע זייטען פֿון אונזער לע-
בען; און דער קאָנגרעס, וועלכער אָרדנעט און פֿעראייניגט די גאַנצע
ציוניסטישע ארבייט, מוז דערום אויך אָרדנען און בעשטימען די ארבייט
אין קולטור.

די געדאַנקען, — זענען זיי געווען ארויסגערעדט אָדער נישט —
האָבען שטענדיג זיך געטראָגען אין קאָפּ פֿון אלע ציוניסטען און גאָר
נישט פֿיעל רעדענדיג איבער די קולטור־פֿראגע האָט דער ערשטער קאָנ-
גרעס בעשלאָסען:

1) צו גרינדען א העברעאישען שולפֿעראיין, וואָס זאָל נעהמען
אויף זיך צו עפֿענען אומזיסט קורסען אויף לערנען העברעאיש, בער-
שטימען פרעמיעס אויף גוטע העברעאישע ביכער צום לערנען און צום

צו אונזערע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאָהנען אונזערע געעהרטע אבאָנענטען,
וועלכע האָבען איינגעצאָהלט נור די ערשטע 2 ראטעס — 4 רובל, אז

דעם 1-טען אויגוסט, ד. ה. מיט נומער 30

ענדיגט זיך ווער אבאָנעמענט, און מיר בעטען, צו שיקען צייטליך די
3-טע ראטע — (1 רובל), כדי עס זאָל נישט זיין קיין אויפֿהאַלט אין דער
עקספעדיציאָן פֿון די בלעטער.

דעם ערשטען יולי האָט זיך געענדיגט דאָס אבאָנאמענט פֿון די
אבאָנענטען, וועלכע האָבען אויסגעשרייען דעם "יוד" פֿון 1-טען יאָנואַר
אויף א האַלב יאָהר, און אויך פֿון די וועלכע האָבען איינגעצאָהלט די
ערשטע ראטע — 2 רובעל, פֿאַר דער צייט פֿון 1-טען אפריל ביז ענדע
יאָהר און מיר בעטען אריינצושיקען באלד דעם רעסט געלד.

אויף פֿערלאַנג פֿון אונזערע אבאָנענטען וועלכע
שרייבען אויס "דעם יוד" אויף א האַלב יאָהר זענען מיר מודיע אז עס
קענען זיך בענוצען מיט דער זעלטענער געלעגענהייט
היינט צו קויפֿען די פאלקסגעשיכטע פֿון פֿראַנץ גרעץ אין
4 טהייל צום ביליגען פרייז 1 רובעל (אָנשטאָט 4 רובל)
אויך די וועלכע אבאָנירען "דעם יוד" פֿון 1-טען יולי
אויף א 1/2 יאָהר.

דער פרייז פֿון "דער פֿאלקסגעשיכטע" פֿאַר אונזערע אבאָנענטען
1 רובעל, מיט פֿאַרשאַ 1,50 ר., געבונדען אין 2 פֿאַסטבענדער 1,60 ר.
מיט פֿאַרשאַ 2,10 ר.

"די פאלקסגעשיכטע" איז צו בעקומען צום ביליגען
פרייז נור נאָך א קורצע צייט, היינט ביז דעם 1 טען אויגוסט, און
נאָך דעם טאג וועט זי קאסטען ווי פֿריהער פֿאַר אלע 4 רובל
אויסער פארטא.

די אדמיניסטראציאן.

די קולטורפראגע אויף די קאנגרעסען.

די קולטורפראגע איז נישט אויף דעם ערשטען און נישט אויף דעם
צווייטען קאָנגרעס בעהאַנדעלט געוואָרען מיט דער טיפֿקייט און ערנסט-
קייט, ווי זי האט עס פֿערדינט, האָטשן די ביידע קאָנגרעסען האָבען
פונדעסטוועגען דאָך אָנגענומען וויכטיגע בעשליסע וועגען קולטוראָרבייט.
הנס עס איז נאָך דאָן גאַנץ וועניג געשריבען געוואָרען איבער קולטור,
אָבער דאָך, איז שוין אויך דענסטמאָל קלאָר געווען אויף וואָס מען
דארף אָנווענדען מעהר קראַפֿט, און מען מוז מודה זיין אז נאָך דעם

האָבען דאָך צו קיין זאך נישט געבראכט און זענען געבליבען נור שוויטע אותיות אין די פֿערמאכטע פּראָטאָקאלען. פֿאַר וואָס? עס זענען דאָ אין דערינען 2 סבות: ערשטענס, זענען אלע בעשליסע איבער קולטור בעהאנדעלט געוואָרען מיט אזא גיכקייט, אז זיי האָבען נישט געקאָנט האָבען דעם ווערט פֿון אלע אנדערע בעשליסע. די רעדען איבער קולטור זענען געווען שטענע דרשות, וואָס האָבען אייגענטליך מעהר גע-פאסט פֿאַר אַניטאַציאָנסרעדען ווי פֿאַר אַ ערנסטע בעהאנדלונג פֿון וויכטיגע לעבענספֿראַגען. ביי קיין ענין האָט מען נישט אזוי בראַוואָ גע-שריען ווי ביי דער קולטורפֿראַגע, ביי קיין פֿאַנגע אויף די התפעלות נישט געווען אזוי גרויס ווי ביי איהר, און ביי קיין פֿאַנגע ווידער זענען די ויכחים נישט געווען אזוי פוסט ווי ביי איהר. די גאנצע קולטורפֿראַגע אויף די ערשטע 2 קאָנגרעסען האָט עפּיס אויסגעזעהן ווי אַ טהע-אַטער שפּיל, און דערום האָט מען זיך נישט געפּהילט שטאַרק פֿער-פּאָליכטעט צו טהון וואָס עס איז בעשלאָסען געוואָרען; עס איז געווען שווער צו אונטערשיידען, וואו ענדיגט זיך נור אַ גוטער וואונש און וואו הויבט זיך אן דער פעסטער בעשלוס, — דאָס איז איין סבה; די צווייטע סבה פֿאַר וואָס די קולטוראַרבייט איז געבליבען שטעהן אויף איין אָרט, איז געלעגן אין דער שלעכטער אָרגאַניזאַציע. עס איז שוין גלייך פֿון אָנהויב אָן אַבגעשניטען געוואָרען די מעגליכקייט צו טהון האָטש וואָס עס איז, דורך דעם אליין, וואָס די קולטוראַרבייט איז אויסגעקליבען געוואָרען פֿון מענשען, וואָס וואָהנען אין אלע עקען און קאנטען פֿון דער וועלט און וועלכע קענען דערום קיינמאָל נישט צונויפקומען.

גאנץ אנדערש האָט זיך ארויסגעוויזען אין דער קולטורפֿראַגע דער 3-טער קאָנגרעס. ווענען די מחלוקת, וואָס האָבען אָנגעמאכט אין דעם יאָהר צווישען דעם 2-טען און 3-טען קאָנגרעס אייניגע פא-נאַטיקער און צבוע'קעס, איז ביי פֿיעלען ענטשטאנען דער געדאַנק, אַ

לייענען; דער שולפֿעראיין זאָל אויך שטיצען די שול אין יפֿו און פֿון איהר מאַכען אַ העברעאישעם גימנאַזיום; (2) אויסצוקלייבען אַ ליטעראַרישע קאָמיסאַן, וועלכע זאָל הערויסגעבען און אונטערשטיצען העברעאישע צייטונגען, זשורנאַלען, ביכער און וועלכע זאָל מיטהעל-פֿען יונגע העברעאישע שריפֿטשטעלער אין זייער אויסבילדונג; (3) פֿאַר-צונעהמען אַליין וואָס קען נור הויבען די העברעאישע שפראַך און די ליטעראַטור.

דער 2-טער קאָנגרעס, וועלכער איז איבערהויפט געווען דער גלענצענדסטער פֿון אלע דריי, האָט נאָך שטאַרקער אונטערגעווייזט די וויכטיגקייט פֿון קולטוראַרבייט, און ער האָט בעשלאָסען: (1) צו גרינדען איין העברעאישען שפראַכפֿעראיין, וואָס האָט געשטעלט פֿאַר זיך דיזעלבע ציעלען ווי דער אויבען אָנגערופֿענער שולפֿעראיין; (2) די קולטוראַרבייט זאָל אין איהרע אַרבייטען זיין גאנץ זעלבסטשטענ-דיג און נור קאנטראַלירט ווערען פֿון דעם אַקציאָנסקאָמיטעט; די קולטור-קאָמיסאַן קריגט אויף אויסצופֿיהרען איהרע אַרבייטען געלד פֿון דעם אַקציאָנסקאָמיטעט; (3) דער קאָנגרעס איז זיך מתחייב צו זאָרגען ווע-גען דער קולטוראַרבייט אין ארץ ישראל, און דערהויפּט זיך צו פֿער-נעהמען מיט דעם אויפֿבויען פֿון נייע שולען און פֿערגרעסערען די אַלטע, בעזאָנדערס די שול אין יפֿו. דער קאָנגרעס שיקט אַ שפּעציע-עלען דעלעגאַט קיין ארץ ישראל זיך צו בעקאָנען מיט דער דאָרטיגער קולטוראַרבייט.

אויף דעם 2-טען קאָנגרעס איז אויך אויסגעדריקט געוואָרען דער חוב פֿון יעדער ציוניסט אליין צו לערנען העברעאיש און יודישע גע-שיכטע און אויך זיינע קינדער צו געבען אַ אמת'ע נאַציאָנאַלע ערציי-הונג.

אַבער די אלע בעשליסע, וואָס זענען אָנגענומען געוואָרען אויף ביידע קאָנגרעסען מיט גרויס התלהבות און מיט געשרייען פֿון בראַוואָ,

ליעבער הערר רעדאַקטאָר!

די וועלט זאָגט אַ ווערטיל, "וואָס עס וועט זיין מיט כל ישראל לאָז זיין מיט רב ישראל". איך ברענגע עס אַקענען דעם, וואָס אז קיין עין-הרע 40.000 יודען (איך רעכענע דאָס די אַבאַנענטען פֿונ'ם "יוד" — און אויף מעהר לאָז אייך גאָט העלפֿען!) וועלען זיך אוועקזעצן שרייבען אַ ענטפֿער אויף די "פֿראַגען", וואָס איהר האָט צוגעשיקט מיט'ן נומ. 26, טאָ מיט וואָס בין איך דאָס ערגער פֿון אנדערע? ובפרט אז שרייבען קען איך, צייט האָב איך און שרייבען ווילט זיך. אַלאַ וואָס? דער לשון, די מליצה, איז ביי מיר אפשר נישט אזוי קונציג, טאָ זייט איהר דאָך אַ רעדאַקטאָר, נעמט (קרעפּליך זאָלט איהר עסען!) אַ פען אין האַנד, מעקט-אויס, שרייבט-צו, מאַכט-איבער אזוי ווי אייך געפֿעלט, עס מעג אפילו אַ וואָרט נישט בלייבען פֿון דעם וואָס איך האָב אָנגעשריבען, אַבי נור די חתימה מיינע, די חתימה, פֿערשטעהט איהר מיך, זאָל בלייבען אינגאנצען, וואָרום איהר ווייסט דאָך אז פֿאַר אונז, פֿאַר'ן רב זשאַרגאַנישע מחברים, איז דער עיקר הדבר נור די חתימה, דער נאָמען זאָל זיין געדרוקט, און טהייערער פֿון אַליין איז דאָס ביי אונז, שמוי-נעווקער פּאָעטען, מהמת וואָס אייגענטליך דאַרף מען צו פּאָעזיע? גראַמען; טויט — ברויט, קנעפּיל — קעפּיל, אַימה — בהמה, פֿליגען — ציגען. . . עס שיט זיך ווי באב, און עס וואָלט זיך גאָר נישט אויפֿהערען צו שיטען ווען עס וואָלט נישט שטעהען. אונטען די חתימה; אונטערגעשריבען זיך און אַ סוף — דער זאק מיט'ן באָב מאַכט זיך צונויף ביז'ן צווייטען מאָל, און אזוי געהט עס ווי אַ מזמור ביי היינטיגע פּאָעטען...

גאָר נישט דאָס בין איך אויסען, איך האָב דאָך אָנגעהויבען ווענען די "פֿראַגען" אייערע און אויף אייניגע פֿון זיי וועל איך ענטפֿערען נאָך מיין פֿערשטאַנד נאָך, טהייל אין גראַמען און טהייל אויף פּראָסט-יודיש. קיין גרויסע נייעס וועל איך דאָ נישט אויפֿטהוק, דאָס וואָס איך האָב צו זאָגען זענען גאנץ אַלטע זאַכען, נאָר כדי מען זאָל זיי נישט פֿערגעסען איז כדאי ציי-טענווייז איבערצוצוהרען און דערמאָנען זיי יענע אונזערע יודעליך זאָלען לעבען, וועלכע האָבען אויף אזוינע זאַכען אַ קורצען זכרון...

די ערשטע פֿראַגע אייערע איז:

"ווי אַלט זענט איהר?"

וואָס זאָל איך אייך אויף דעם ענטפֿערען?

* * *

פֿעלעטאָן.

אַ קלאַרע תּשובּה. *

אַ בריעפּיל צום רעדאַקטאָר,

צוגעשיקט ע"י

ש. פֿרוג.

געעהרטער הערר!

דעם דאָזיגען בריעפּיל האָט מיר צוגעשיקט אַ בעקאַנטער יונגער-מאַן מק"ק שמוינעווקע, אַ בחור'ל אַ ליטיש קינד, מיט אַ בקשה דורכלייענען עס און זאָגען מיין מיינונג. „אַז עס איז גוט — שרייבט ער — ווייס איך אפילו אליין, און אויף גוטעס דאַרף מען קיין מבין נישט, נאָר וואָס אַרט מיך — זאָגט ער — אַז עס וועט זיין אויף דעם אויך אייער הסכמה?"...

אוראי טאָק, וואָס זאָל עס איהם אַרען?...

אַט איז דאָס בריעפּיל:

(*) מיט דעם 26-טען נומער פֿון "יוד" האָבען מיר פֿונאַנדערגעשיקט די אַבאַנענטען די פֿאָלגענדע פֿראַגען: 1. ווי אַלט זענט איהר? 2. וואָס איז אייער בעשעפֿטיגונג? 3. וואו האָט איהר זיך געלערנט? 4. וויפֿיעל מענשען לייענען אייער עקזעמפּלאַר "יוד" איסער אייך? 5. לייענט איהר אויך אנדערע זשאַרגאַנישע ווערק? 6. לייענט איהר העברעאישע צייטונגען אדער ביכער? 7. לייענט איהר אויך צייטונגען און ביכער אין אנדערע שפראַכען און אין וועלכע? 8. וועלכע אַבטהיילונג פֿון "יוד" געפֿעלט אייך?

דערביי בענוצען מיר די געלעגנהייט און בעטען אונזערע אַבאַנענטען, די וואָס האָבען אונז נאָך נישט געענטפֿערט אויף די געשטעלטע פֿראַגען, אונז אין גיכסטען צוזושיקען איין ענטפֿער.

די וואָס האָבען אונזער פֿראַגעזעטעל נישט געקראַגען אין ענטפֿערען אויף אייגענעם פּאפּיר בעטען מיר קלאַר אונטערצושרייבען דעם נאָמען, דעם נומער פֿון באַדעראַל, מיט וועלכען זיי בעקומען דעם "יוד" און דעם נאָמען פֿון שפּאַרט. די רעדאַקציען.

שקלים אסך גרעסער ווי פאר א יאָהרען? וואו איז איצט דאָס פֿאַלק, וואָס האָט פֿריהער נישט געקענט צו אונז צושטעהן וועגען דער קול-טוראָרבייט? אפשר איז אויך דורך דעם די מלחמה געגען דעם ציוניזם איינעשטילט געוואָרען? האָט זי זיך דען היינטיגעס יאָהר נאָך נישט שטארקער אָנגעצונדען אין פּוילען, וואו די גוטע יודען טרעטען שאַרף אַרויס געגען די ציוניסטען-חסידים, האָטש זיי האָבען זיך קיינמאָל מיט קולטוראָרבייט נישט פֿערנומען און פֿערנעהמען זיך מיט איהר אויך איצט נישט? דער אמת איז אָבער, אז דאָס פֿאַלק איז היינטיגעס יאָהר צו אונז נישט מעהר געגאנגען ווי אין די פֿריהערדיגע יאָהרען, אז שקלים און אַקציעס האָט מען היינטיגעס יאָהר וועניגער פֿערקויפֿט, אז די ענערגיע אין די ציוניסטישע חברות איז אָנגעשוואַכט, און ווער וועט זשע וואָגען אז אונזער אַרבייט איז היינטיגעס יאָהר געווען געבענשט מיט מזל ברכה?

וועלען מיר אפשר דורך דעם קליינער ווערען און בייצייטענס פֿער-ריכטען דאָס וואָס מיר האָבען שלעכט געמאַכט. לאַמיר נישט אָננעהמען בעשליסע וואָס זענען אפשר שעהן און געווינשט, אָבער וועלכע זענען אונז נישט נאָך די כחות. לאַמיר ווייט נישט געהן און זיך נור האַלטען ביי די בעשליסע, וואָס זענען אָנגענומען געוואָרען אויף די פֿריהערדיגע קאָנגרעסען. דערהויפֿט לאַמיר זעהן צו שטארקען די קולטוראָרבייט אין אַרץ-ישראל און לאַמיר דורכדעם אויסמעקען אונזער זינד, וואָס מיר בעגעהען צו אונזער לאַנד, צו דעם לאַנד פון אונזער האָפֿנונג, לאַמיר נישט לאָזען אונטערגעהן וואָס עס איז מיט אַזוי פֿיעל מיה אויפֿגעבויט געוואָרען. זאָלען מיר נישט פֿערגעסען אז נור פֿון אונז ציוניסטען ווענדט זיך אָן די מעגליכקייט צו ערציהען אין אַרץ-ישראל אַ נייעם דור פון געוונדע און גאנצע יודען.

ווי מען וועט נור פֿון דעם פראָגראַם אַראָפֿנעהמען די קולטורפֿראַגע וועט דאָס גאנצע פֿאַלק מיט בענייסטערונג זיך שטעלען אונטער די ציונספֿאַהן. די מעגליכקייט צו קריגען מיט אַמאָל פֿאַר דעם ציוניזם די גרויסע מאַסען פון פֿאַלק האָט ביי פֿיעל געבילדעטע מענשען אָנגע-צונדען אַ שטארקען פּאנאָטיזם געגען די קולטור אין ציוניזם, און עס איז דאָן אין דער אַמת'ען נישט ווייט געווען אז די קולטוראָרבייט זאָל אין גאנצען אויסגעמעקט ווערען פון פֿראָגראַם. דער פונקט איבער קולטור איז אויף דעם 3-טען קאָנגרעס געווען דער וויכטיגסטער, אין קיין פֿראַגע איז מען נישט געווען אַזוי שטארק פֿעראַנטווערטליך ווי אין איהר, האָטש וועגען איהר האָט מען גערעדט אויף דעם קאָנגרעס פֿיעל וועניגער ווי איבער אנדערע פֿראַגען. די ויכחים וועגען דער קולטורפֿראַגע וואָלטען געקענט פֿיהרען צו דער שטארקסטער אויפֿרענונג, און אַזוי אַזוי אַזוי צומיידען און אַזוי צו לאָזען אויך אויף ווייטער די קולטוראָרבייט אין פראָגראַם און אויף די שפעטערדיגע קאָנגרעסען, האָט מען נעמוט אָנקומען צו אויבער-המצאות, מיט וועלכע עס איז געראַטען אז איבער די קולטורפֿראַגע זאָלען רעדען אויפֿן קאָנגרעס נור די פֿערטרעטער פֿון דער קולטורקאָמיסאָן און אז עס זאָלען אין דער קולטורפֿראַגע נישט זיין נישט קיין ויכחים און נישט קיין בעשליסע.

אַזוי איז דורך דעם 3-טען קאָנגרעס די קולטוראָרבייט אָנגע-שטעלט געוואָרען, אָבער עס איז נישט אָנגעשניטען געוואָרען די מעג-ליכקייט מיט איהר זיך מעהר צו פֿערנעהמען אויף די שפעטערדיגע קאָנגרעסען.

נאָך אַ יאָהר איז פֿאַריבער און מיר שטעהען איצט פֿאַר דעם 4-טען קאָנגרעס. מיט קולטוראָרבייט האָט זיך אָפֿיציעל דער ציוניזם נישט פֿערנומען, איז ער אָבער דורך דעם היי-יאָהר שטארקער געוואָרען? איז די אַרבייט פֿון די חברות קרעפֿטיגער געוואָרען? איז די צאָהל פֿון

ווי אַלט איך בין - דאָס וויסען קלאַר
קען, באַכט זיך מיר, נישט קיינער:
מַע וואָנט - פֿאַרמט דריי טויזענד יאָהר,
נאָר דאָס מוז זיין אַ טעות גאָר,
און מאַקי נישט אַ קליינער...

יא, אַמת, אָפֿט בין איך אַ פֿליגער,
אי טויב - אַ פֿעכטער זאָקן,
וואָס איהם קען גובר'דיג אַ קיגער,
און פֿאַר אַ רעגען, פֿאַר אַ וויגער
פֿעהאַלט איך זיך דערשטאַקען;

איך פֿיהל אין זיך קיין טראַפֿען פֿלוט
און קיין געוונדען אָבּר;
פֿערקלאַרען גלויבֿען, קבאָפֿט און מוֹטח' -
פֿערשטעט נור אַיינס, ווי זיס און גוט
עס איז דער שטאַף אין קבֿר...

נאָר צייטענווייז דערפֿיהל איך גאָר
אין זיך אַ נעל' אַ גייע...
אויס קבאָנקע פֿרוסט אַזוי גרויזע האַר;
די ערד ווערט גרוי, דער הימל קלאַר,
דאָס לעבֿען אַ מַחיה...

איך בין אַ קינד און בין אַ העלד;
איך פֿיהל אין יענע צייטען -
ניטאָ קיין איינציגס אויף דער וועלט
פֿאַר מיר פֿערקלאַרען און פֿערשטעלען,
איך זאָל מיט דעם נישט שטויבֿען.

און אַלע צרות גובר זיין
זאָל גאָט מיר נישט פֿאַשעקען...
אַזוי אַט לעב איך שטען און פֿיין -
פון קאפּ ביי פֿיס אין לייז און פֿיין,
אין גאנצע טייפֿען טהערעקען.

נאָר רוחיג זיין מיט האַרץ און זין
און פֿיהלען אז אַ מַע נִש איך בין
ווי אַלע האַמט אַ וויילע,
דאָס קען איך נישט, מיין ליעבֿער פֿריינד!...
מא וויפֿיעל זאָל איך אַ לִט זיין היינט?
פֿרוכט, ענטפֿערט אויף דער שטאַלח...

* * *

ווייטער מיין ליעבֿער הער, פֿרעגט איהר:
"וואו האָט איהר זיך געלערנט?"
וואו האָב איך זיך געלערנט? - אַח,
צוויי טויזענד יאָהר פֿסטר
מַכאָג איך אויף זיך דעם גרויסען יאָהר
פון לערנען, חסר'... און נאָך
ביי אַיזט געה איך אין חדר...

פֿלמדיס האָב איך אַלערגליי...
דערמאָנענדיג'דיג נור אויף זיי
פֿערחאָפֿט מיר אַזש דעם אַמִתֿעם...
צוויי טויזענד יאָהר אז אַחן אַ שיעור
צוויי סדרות לערנען זיי מיט מיר -
אויז! - "בִּלְק" און "מִשְׁפֿטים"!

וואָס אָפֿגעקאָסט האָט רבי-געלד
און ווי מען האָט געשמיסען
פֿערהענגען - געמט מיר דורך אַקעלט...
ניטאָ דער קאָנצוק אויף דער וועלט
וואָס בִּזאָל זיין טעם נישט וויסען!...
גענוג געחאָפֿט אי קלעפּ, אי שמיין,
גענוג געפֿיהלט אי קעלט, אי היין
און צרות אָנגעקליבֿען...
גענוג געקנעקט מיט מיר, - און דאָך
אַ חדר-יונגיל בין איך גאָר
ביי אַיזט, ביי אַיזט געבליבֿען!...

איהם צופיעל פיינד געהאט, און זיינע נייע גוטע פריינד האבען איהם צופיעל ליעב געקראגט. מיר ווילען דא אויפווייזען דעם ריכטיגען ווערט פון דער דאזיגער פאלקסשפראך.

דער יודיש-דייטשער זשארגאן, אויף וועלכען עס רעדט איצט דער רוב פון דעם יודישען פאלק, איז נישט דער איינציגער זשארגאן אין דער יודישער געשיכטע און דעם יודישען לעבען: א זשארגאן האט בען געהאט יודען עפטרעם אין זייער מערקווירדיגער היסטאריע. איצט זענען פאראן צוויי זשארגאנען: אויסער דעם יודיש-דייטשען איז נאך דא איין שפאניאלישער זשארגאן, וועלכען רעדען די יודען פון טערקיי, א טהייל פון די יודען אין בולגאריע, סערביע, גריכענלאנד און ארץ-ישראל און וועלכער איז גלייך געבויט ווי דער דייטשער זשארגאן. עס איז אין פאלקסלעכען פאראן א אשכנזישער זשארגאן און א ספרדישער, אזוי ווי אין רעליגיאנס-לעבען א אשכנזישער און ספרדישער נוסח. אין דער יודישער געשיכטע זענען אבער געוועזען די פערשידענסטע זשארגאנען. אין די צייט פון דעם בית-שני האבען די יודען אָנגעהויבען רעדען א זשארגאן געמישט פון סיריש, לשון-קודש און גריכיש, און נאך דעם חורבן איז געוואָרען יענער זשארגאן נאך מער פערברייטעט און האט די העברעאישע שפראך פון פאלקסלעכען כמעט גאר פער-ורענגט. מען האט געמוזט איבערזעצען די תורה אין דעם זשארגאן און אזוי זענען געוואָרען די פיעל תרגומים. די גמרא, דער תלמוד בבלי ווי דער תלמוד ירושלמי, די תרגומים און אין א געוויסען גראד אויך די משנה זענען געשריבען געוואָרען אין א האלבען זשארגאן, געמישט פון העברעאיש און פערדאָרבענעם סיריש אָדער אַרמעאיש, ווי עס ווייס יעדער, וועלכער האט נור געוואָרען א בליק אין די אָנגערופענע ספרים. דער זשארגאן פון בית-שני איז אָבער אויך פול פון גריכישע ווערטער, וועלכע מען קען נישט אזוי לייכט דערקענען, ווייל זיי האבען

לאמיר נישט לאָזען אַבשטאָרבען די זיסע האַפֿענונגען, וועלכע זענען שטענדיג געווען פֿערבונדען מיט דער שול אין יפו, לאַמיר זי נישט לאָזען פֿאלען און זעהן זי אויסצואַרבייטען אין אַ לעהרערסעמינאר, וואָס איז אונז אזוי נייטהיג ווי פֿאַר אַרץ ישראל אזוי אויך פֿאַר אַלע אַנדערע לענדער.

וואָל אָבער די קולטוראַרבייט קענען דורכגעפֿיהרט ווערען, מוז אויך די אָרגאַניזאַציע אַיין אַנדערע זיין. אַנשטאַט אַ קאַמיסאַן פון מענשען, וואָס וואָהנען צושפּרייט אין דער גאַנצער וועלט, וואָל יעדעס לאַנד, וועלכעס האָט נור וויכטיגע קולטוראַרבייטען, קריגען אַיין אַיין גענע קולטור קאַמיסאַן, וועלכע דאַרף זיין אין אַיין שטאַדט. עס מוז אויך אויף דעם קאָנגרעס בעשטימט ווערען וואָס פֿאַר אַ סומע געלד וואָל אַרויסגעגעבען ווערען דער קולטורקאַמיסאַן אויף יעדע פון אַיהע-אַר-בייטען אין יעדען לאַנד.

דער זשארגאן.

די אוננאטירליכע לאגע פון יודישען פאלק ברענגט עס מיט זיך דאס ביי איהם בעשטעהט דאס גאנצע לעבען אויס פראגען וועלכע זענען ביי יעדען אַנדער פאלק אונמעגליך. צו איינע פון די זעהר פיעלע פראגען געהערט אויך די פראגע איבער דעם זשארגאן, די פראגע איבער די שפראך פון דעם פאלק, וואס פאר א בעדייטונג זי קען האבען אין יודישען לעבען און אין דער יודישער געשיכטע. גראדע איצט, ווען עס הויבט אן ארויסצוואקסען א זשארגאנישע בעלעטריסטיק און פובלי-ציסטיק, ווען דער זשארגאן איז געוואָרען אין פיעל לענדער א שטאר-קעם מיטעל צו בילדען דאס פאלק, איז עס נייטהיג אויפצוקלערען דעם כאראקטער און דעם ווערט פון זשארגאן. דען דאס מוזען מיר דא גלייך אין אנפאנג בעמערקען: די אלטע שונאים פון דעם זשארגאן האבען

נישט געקלערט אין נישט געמראכט -
וואלט איך הערען מאג און נאכט
פאפער-מעשות, ליעדליך:
פון דער וויסער ציגעלע
הינטער אונזער וויגעלע
פון די רויטע יודליך...

זיסע מעשות און א צאהל
פון משיח'ס צייטען,
ווען מיר וועגען אויף א מאל.
ווערען גלייך צו לייטען, -

וועלען מרינקען זיסען וויין;
קענדליך וועלען אונז אריין
טוינענד גדיה אין בייטעל...
און אזוי-אט געהט עס - אַח ! -
ביז איך חאפ א גוטען שטאף
פון דעם רבי'נס טייטעל...

נאָר גאר נישט, — עס געהט אַב מיט וועהמאָג, און איך געה ווייטער
אין דער... א סימן אז איך דאָב זיך נאָך נישט גענוג אויסגעלערנט,
און נאָט מסתמא ווייס וואָס ער טהוט...
* * *

נאָך אויף אַ פֿראַגע אַייערע וואָלט איך געוואָלט ענטפֿערען.
איהר פֿרעגט:

"— וואָס איז אַייער בעשעפֿטיגונג?"

מיט וואָס קעשעפֿטיג איך זיך? — עט,
א שאלה בלעבען... קלוג געקערט.
פֿרעגט קעסע: מיט וואָס גיט?
ביי מיר אין קרעמיל קאכט און ווירט, —
א האַנדעל — אַ יריד!

ביי מיר קעקומט איהר מעל און קאב,
א לולב און א טשאַלענט-מאפּ.

א פאהן אויף שמיחת-תורה —
און אלץ די בעסטע סחורה.

דער קאפ פֿערדערעט...
איך בלייב אָהן הענד...
דער האַנדעל געהט,
דער האַנדעל פֿרעגט —

מיט פֿעה,
מיט בלעה,
מיט האַלץ, מיט גלאז,
מיט פּויגעלמילך, מיט יקנה"ו.

מיט צוועקעס, מיט קמעות,
וואָס העלפען באלד צו וואָס איהר ווילט.
סיי אַבגעפֿריהט, און סיי פֿערקיהלט, —
איך שווער ביי פֿאָרד און פֿאות...

וואָס ווילט איהר נאָך? אויף האַנדעל איך
מיט בִּשְׂמִים, מיט חליצה-שִׁיחַ,

מחזורים און סידורים
און גרינגערעס אויף פורים,

מיט זאָרן,
מיט שִׂמְאָלץ,

מיט וויינד, מיט רויך
און מיט אַתרוגים אויך,

מיט וויין,
מיט ליין,

מיט וואָקס,
מיט פֿלאַקס,

מיט אַקע מינים תבואות
מיט פֿרישע גרינס אויף שבועות;

ביי מיר קעקומט איהר עסיג, טהיין,
טליתים-קטנים אלערליי

און זיין, און יאָרמאָקעס, און היין

אין שפאניען, איז באלד זייער שפראך געווארען האללענדיש, און אין ענגלאנד, וואו קראמוועל האט אין זיכערהייטען יאהרהונדערט ערלויבט די יודען זיך ווידער צו בעזעצן, האבען זיי אין א קורצע צייט אג געוויבען צו רעדן ענגליש. פערקעהרט האבען די יודען, וועלכע זענען אוועק אין די סלאווישע לענדער, אין פוילען, בעהמען, רוסלאנד, אדער אויף די באלקאנהאלבאינזל און אין ארץ-ישראל, נישט אנגע- הויבען רעדן די דארטיגע שפראכען, נאר ביכעהאלטען זייערע פריהערדיגע שפראכען - האבדייטש און שפאניש - פון וועלכע עס זענען שפעטער געווארען די ביידע היינטיגע וואגאנען.

די סבה, וועלכע האט נאך געוועזען, דאס די יודען האבען אין אייניגע לענדער אנגעהויבען רעדן די שפראך פון דעם נייען לאנד און אין אנדערע לענדער גערעדט די שפראך פון דעם פריהערדיגען לאנד, וואו זיי האבען געוואהנט, ליגט אין דעם קולטורעלען שטאנד פון דעם לאנד און אין דער אלגעמיינער מאטעריעלער און גייסטיגער לאגע פון דעם יודישען פאלק. די לענדער, וועלכע זענען געשטאנען היינט אין דער קולטור, האבען אסאךמיליט אין דער שפראך די יודען, פערקעהרט האבען די לענדער מיט א נידריגער קולטור נישט געהאט קיין וויקינג מיט זייער שפראך אויף דאס איינגעוואנדערטע יודיש פאלק, און די יודען האבען דארט ווייטער גערעדט די אלטע שפראך און געמאכט פון איהר א וואגאנען. די יודען, וועלכע האבען נאך דעם פריהערדיגען זיך בעזעצט אין פאל און אין די אנדערע לענדער מיט אנדערע שפראכען ארום ארץ-ישראל, האבען גערעדט דעם סיריש-העברעאישען וואגאנען, ווארום יענע לענדער זענען געווען אין זייער קולטור זעהר נידריג און האבען נישט געקענט דעם פערמדיגען פאלק אויפצווינגען זייער שפראך. אין געבילדע- טען גריכישען אלעקסאנדריען אבער האבען די יודען גלייך איבערגענו- מען די גריכישע שפראך און קולטור. די יודען, וועלכע זענען פון שפא-

אנגענומען א ריינע העברעאישע פארם. די געבארגענע קאוקאזישע יודען רעדן נאך איצט א מיין וואגאנען, וועלכער בעשטעהט פון עטוואס העברעאיש און א געמיש אויס די שפראכען פון די דארטיגע בערג- פעלקער.

בשעת אבער אין אייניגע לענדער, אצונד אוי ווי אין די פריהער- רע צייטען פון דער יודישער געשיכטע, האט זיך געבילדעט ביי יודען א וואגאנען, האבען זיי שטענדיג אין אנדערע לענדער אנגעהויבען רעדן די שפראך פון דעם לאנד אין א ריינע פארם און האבען זי נור נאך פערמישט מיט אייניגע העברעאישע ווערטער. צו דער צייט ווען עס איז אין ארץ-ישראל געווארען דער סיריש-העברעאישער וואגאנען, האבען די יודען, וועלכע האבען זיך אין דער צייט פון בית-שני בעזעצט אין מצרים, אין אלכסנדריה און די איבריגע שטעט, וועלכע זענען געוועזען דעמאלט גריכיש, גערעדט און געשריבען אויף ריין גריכיש. די תורה האבען זיי דורך די "שבעים יקנים" איבערגעזעט אויף גריכיש, און אויך די דאמאליגע יודישע געלעהרטע און פילאזאפן האבען געשריבען ווענען יודישע זאכען אין ריינער גריכישער שפראך. אין רוס האבען די יודען גערעדט לאטיין, האטש זיי האבען געלעבט אין בעזונדערע טהיילען פון דער שטאט, אויף יענער זייט פון דעם טייך טיבער, און זענען געוועזען אבגעוואנדערט פון דער איבריגער בע- פעלקערונג. אין שפאניען אונטער די אראבער איז געווען די שפראך פון די יודען אראביש און אין דער דאזיגער שפראך האבען זיי אויך געשריבען ספרים איבער די יודישע אמונה און דאס יודענטום, און נישט נור איבער תורה, נאר אויך איבער הלכה. אין קריסטליכען שפאניען האבען די יודען גערעדט שפאניש, אין איטאליען איטאליעניש, אין פראנקרייך פראנצויזיש, אין דייטשלאנד האבדייטש. אין האללאנד, וואו די יודען האבען אנגעהויבען זיך צו בעזעצן נאך די פערפאלגונגען

ער צו מיר זיינעם א "אפטיקארסקע אומשעניק", א יודיש יונגל, און נעמט ביי מיר מיין עקעמפלאר.
דער ראבינער אונזערער וועט - ווי ער זאגט - אין א יאהר צוויי- דריי ארום איהר אלליין אויסשרייבען אייער צייטונג און דערווייל נעמט ער דעם "יוד" ביי מיר, מחמת - איך וועל אייך זאגען בסוד - ער לערנט נישט זיך נאך ערשט לייענען... ער איז, פערשטעהט איהר מיר, פון די נייע, פון די היינטיגע ראבינערליך...
אויסער די דריי בענוצט דעם "יוד" נאך איינער אונזערער א שמו- נעווקער, רב בתריאל-בער פאבריקאנט (ער פאבריצירט טרוקענע הייזען). אלליין לייענען - זאגט ער - האט ער קיין צייט נישט, נאר הערען נייעס פון א נאזעט האט ער ליעב און איבערהויפט אינטערעסירט ער זיך מיט פאליטיקע; למשל - וואס טראכט ווענען א מלחמה דער פראנצויז? וואס וועט טהון דער גרעק? און וואס הערט זיך מיטן טערק? מע זאגט - ער הויבט זיך... און נאך אזעלכע שפיציגע ענינים פון פאליטיקע...

אלא, ליעבער הערר רעדאקטאר, אט האט איהר א קלארע תשובה אויף פיער פון אייערע "פראגען". די איבריגע פיער זענען אפשר אויך טאקע גאנץ וויכטיגע. נאר ווייסט איהר וואס איך וועל אייך זאגען? א טאטע אז מע פרעגט איהם ⁴ קשיות ענטפערט ער זי אב מיט איין תירוץ, איך האב אויף אייערע אכט פראגען געענטפערט פיער ענטפער: על-פי הגדה האב איך שוין בודאי יוצא געווען, און אויסער דעם ווייסט איהר דאך אליין, אז קוק זיך נור אביסל ארום אין אונזער יודיש וועלטיל, הויבען-אן צו קריבען אין קאפ אריין טויענדער שאלות און קשיות, ווי למשל: גוואלה, וואס איז דאס? וואס זענען דאס פאר משונה-וויילדע זאכען? וואס פאר מיני רעד- גענג, אנשטעלען, חניפה-ליך, הינטערפיליך, אויבערהסברות, קינדערשפיעל, רייסענעם און בייסענעם, וויסטע בטהוים, פיינסטערע גליקען, ביטערע נחמות?... און נאך טויענד און מיליאנען שאלות, אויף וועלכע עס איז דא אבער נור איין תירוץ, דעם טאטענס אלטער תירוץ: "עבדים היינו..." און דער תירוץ, ווי איהר זעהט, פאסט טאקע זעהר גוט נישט נור צו דער הגדה אליין, נאר אויך אויף אלע נעכט פון א גאנץ יאהר, אויף אלע פיינסטערע נעכט פון אונזער אומעדיגען לעבען....

פון מיר אייער אבאנענט,

שמואל חנקע-פריידעס באפראווער,

שמוינעווקע,

און אויב איהר ווילט - תבחרות לאנגע ווי דער גלות...

א קלל - איך טאפ
אין זוך, און טאפ,
אין דרעש, און מאהל,
און פרוי, און קלייב
און שטארב דריי קואל
מיט קינד און ווייב
אין קרענק, אין פלאג,
אין גויט, אין קלאג
פאר היינער יעדען טאג...

.....

נאר דאס איז דאך - וועט איהר זאגען - נור מליצה, פאעזיע, און איהר, הערר רעדאקטאר, דארפט דאך סטאטיסטיק; איהר ווייט טאקע גערעכט, און איך וועל געבען סטאטיסטיק אויך.

די ⁴טע פראגע אייערע איז: ווי פיעל מענשען לייענען אייערע עקעזעמפלאר "יוד" אויסער אייך?
אויסער מיר און אונזער גאנץ היינענדיגע וואל לעבען לייענען מיין "יוד" דריי היגע, די. הי. שמוינעווקער יודען: אונזער פאדריאציק, אונזער אפטיקער און אונזער ראבינער.

דער פאדריאציק שרייבט אויס די "גובערנסקיא וועדאמאסטי", ווייל זיי זענען איהם נייטהיג צו טארגעס און פאדריאדען; חוץ דעם שרייבט ער אויס אונזער שמוינעווקער רוסישע נאזעט אויך, מחמת ער איז באקענט מיט דעם רעדאקטאר און שפיעלט מיט איהם אין קלוב אין קארטען. איז איהם - זאגט ער - שווער אויסצושרייבען נאך א דריטע צייטונג, עס וועט דאך אבקאסטען א יאהר מיידע וויפיעל! - נאר לייענען איז ער א בעלן און שיקט צו מיר יעדע וואך אנטלייען דעם נומער.

דער אפטיקער וואלט אפילו אליין אויסגעשריבען דעם "יוד", נאר די מנייה איז וואס דא נישט לאנג האט ער גענומען צו זיינע צוויי פאניצליך א גובערנאנטקע, א קריסטליכע, און האטש זאגט ער - זימז וויסען אז ער איז א יוד, און ער ווייסט אז זי ווייסט טאקע אז ער איז א יוד, דאך פאסט נישט - זאגט ער - אז אין אזא הויז וואל אנקומען א יודישע נאזעט, שיקט

לענד אין דאָס אַנדערע און דאָס זייער לאַנגע האָט זיך אין די פֿערשידענע צייטען אין די פֿערשידענע לענדער פֿערענדערט. פֿל זמן די עקאָ- נאָמישע קרעפֿטען פֿון אַ לאַנד זענען געווען וועניג ענטוויקעלט, האָט מען געדאַרפֿט יודען האָבען צוליעב דעם מסחר און די פֿערמיטלונג און די יודען זענען געווען אין אַ נומער פֿאַליטישער לאַנגע. וויבאַלד אָבער עס האָט זיך אין אַ לאַנד אָנגעהויבען בייטען דער עקאָנאָמישער שטאַנד, און עס האָט זיך פֿערקאַכט אַ שטאַרקע מלחמה פֿאַרן לעבען צווישען די פֿערשידענע קלאַסען פֿון דער געזעלשאַפֿט, זענען יודען געוואָרען איבריג און מען האָט אָנגעהויבען פֿיהלען נור זייער קאָנקורענץ, דען די עקאָנאָמישע קרעפֿטען האָבען זיך שוין געקענט ענטוויקלען דורך די אייגענע באַרענע בעפֿעלקערונג; דעמאָלט האָט מען די פֿרעמדע יודען אָנגעהויבען צו רודפֿן און צו טרייבען. די יודען האָבען זיך געמוזט ווכען אַ נייעם לאַנד, וואו זיי האָבען געקענט ווידער אַ נומער ברענגען דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג. אזוי זענען די יודען געוואָנדערט פֿון איטאַליען און שפּאַניען נאָך פֿראַנקרײַך און דייטשלאַנד, און שפּאַניען פֿון דייטש- לאַנד אין די סלאַווישע לענדער. האַמט אין די סלאַווישע לענדער זענען די עקאָנאָמישע קרעפֿטען נישט ענטוויקעלט, מוזען איצט פֿון דאָרטען די יודען אויסוואַנדערן אין נייע לענדער וועגען נאָך אייגענע אַנדערע סבות. אין די סלאַווישע לענדער זענען די יודען נישט געוואָרען רייך, ערשטענס ווייל די עקאָנאָמישע קרעפֿטען פֿון די לענדער זענען זעהר שוואַך און צווייטענס ווייל דאָרטען האָבען זיך אָנגעזאַמעלט זעהר גרויסע מאַסען פֿון יודען, מעהר איידער דאָס לאַנד קען פֿערטראָגען. אַלס אַ אָרימע מאַסע, וועלכע בעשטעהט פֿון מיליאָנען מענשען, זענען זיי מעהר שטאַר- קע קאָנקורענטען פֿאַר די אייגענע באַרענע בעפֿעלקערונג, איידער אַ מיטעל צו ענטוויקעלען די עקאָנאָמישע קרעפֿטען פֿון דעם לאַנד. דערפֿאַר מוז זען פֿון דאָרט יודען אויסוואַנדערן אין די אַמעריקאַנישע לענדער, וואו די עקאָנאָמישע קרעפֿטען הויבען אָן צו וואַקסען און די בעפֿעלקערונג איז גענוג קולטיווירט, זי זאָל נישט מורא האָבען פֿאַר די יודישע קאָנקורענץ.

(פֿאַרשטעצונג קומט)

ד"ר נ. סירקין.

פאליטישע איבערויכט.

די לאַנגע אין חנא איז נאָך דערוויילע ווי פֿריהער אונזיכער און אונבעשטימט. יעדער טאָג קען ברענגען נייע איבערקעהערנישען, וועלכע מען קען נישט פֿאַרויסזעהן. פֿון די אייראָפּעער אין חנא ווייס מען נאָך אַלץ נישט אויף געוויס צי זיי לעבען אָדער נישט. מיר קענען אויך איצט זאָגען דאָסזעלבע וואָס מיר האָבען געזאָגט מיט אַ וואָך צוריק: אין אָנהויב פֿון היינטיגער וואָך איז שוין גאָר קיין ספק נישט געווען אז די פֿערטרעטער פֿון אַלע מלוכות און אַלע אייראָפּעער פֿון פּעקין איבערהויפט זענען אויסגעהרגעט געוואָרען צוזאַמען מיט זייערע פֿרויען און קינדער, און איצט זענען ווידער אָנגעקומען דעפּעשען אז עס איז אַ סברה דאָס די אייראָפּעער לעבען, נאָר זיי געפינען זיך אין אַ גרויסער סכנה.

די סכנה פֿאַר די פֿרעמדע אונטערטאָנען אין חנא האָט זיך איצטער אויך געשטאַרקט אפילו אין די געגענדען, וואו די חניעזער זענען ביז איצט געשטאַנען פֿון דערווייטענס און נישט אַנטהייל גענומען אין בונט פֿון דעם „גרויסען קולאַק“. אין שאַנחיי, אין דרום-חנא, וואו עס איז דאָ אַ גרויסע צאָהל פֿון אייראָפּעער האָט אויך איצט אויסגעבראַכען די מרידה, אויך דאָרט ווערען איצט די אייראָפּעער פֿערפֿאַלגט, און אויך דרום- חנא צעהלט שוין געהרגעטע אייראָפּעאישע סוחרים און מיסאַנערען. אין צפון-חנא, ביי דער רוסישער גרענעץ, זענען די חניעזער אָנגעפֿאַלען אויף אַ רוסישען שיף, וואָס איז געגאַנגען איבערן טייך אַמור, די חניעזער זענען אויך אָנגעפֿאַלען און באַמבאַרדירט די רוסישע שטאָדט בלאַגאָוועשצערנסקי, די חניעזער מאַכען אַ תּל פֿון דער אייזענבאַהן, וועלכע רוסלאַנד בויט אין חנא, זיי צייטערען די בריקען, רייסען אויס די רעלצעס און פֿערברענען די בנינים, די אַרבייטער מיט די אינזשענערען האָבען אין אייניגע ערטער געמוזט מיט געוועהר אין די הענד זיך פֿריי מאַכען דעם וועג צו דער רוסישער גרענעץ. רוסלאַנד

ניען איינגעוואַנדערט אין האַלאַנד, דייטשלאַנד און אַנדערע אייראָפּע- אישע לענדער, האָבען באלד אָנגעהויבען רעדען די שפּראַך פֿון די נייע לענדער, פֿערקעהרט האָבען דיזעלביגע שפּאַנישע יודען, וועלכע זענען איינגעוואַנדערט אין טערקיי, דאָרט געבילדעט דעם שפּאַניאַלישען זשאַר- גאָן, ווייל די טערקישע שפּראַך האָט נישט געהאַט אין זיך אַזאַ קולטור- קראַפֿט, דאָס די יודען זאָלען זי אָנהויבען רעדען. דאָסזעלבע איז געווען מיט די יודען, וועלכע זענען איינגעוואַנדערט פֿון די דייטשע לענדער אין די סלאַווישע. הָגם זיי לעבען אין די סלאַווישע לענדער פֿיעל הונדער- טער יאָהרען, האָבען זיי דאָך נישט אָנגעהויבען רעדען די שפּראַך פֿון די וועניג קולטיווירטע פֿעלקער און האָבען דאָרט געשאַפֿען דעם יודיש- דייטשען זשאַרגאָן, וועלכער איז ביי היינט נאָך די שפּראַך פֿון דעם רוב פֿון דעם יודישען פֿאָלק אויף דער גאַנצער וועלט. און מיט אונזערע אויגען קענען מיר זעהען, ווי דערזעלבער זשאַרגאָן בלייבט בעשטעהען אין לענדער פֿון נידריגערער קולטור און הויבט אָן צו פֿערשווינדען אין לענדער מיט אַ העכערער ציוויליזאַציע. די יודען פֿון גאַליציען, רומעניען א. ז. וו., וועלכע עס וואַנדערן אויס נאָך אַמעריקאַ און ענגלאַנד, הוי- בען אָן דאָרט לערנען די שפּראַך פֿון דעם לאַנד און דער ערשטער דור קען שוין ענגליש נישט וועניגער אויב נישט מעהר ווי די שפּראַך פֿון דעם פֿריהערדיגען לאַנד; ביי דעם צווייטען דור אָבער איז די ענגלישע שפּראַך די מוטערשפּראַך און ער פֿערשטעהט שוין שלעכט זשאַרגאָן. אויך איז דער זשאַרגאָן אין אַמעריקאַ און ענגלאַנד זעהר נאָהענט צו ריינעם דייטש, פֿאַרמט די ליטעראַטור-שפּראַך; און אויב מען וואָלט דעם דאָרטיגען זשאַרגאָן אָנהויבען שרייבען מיט דייטשע אותיות, וואָלט נור פֿעהלען אַ קלייניגקייט, דאָס דער דאָרטיגע זשאַרגאָן זאָל זיך אויסבילדען צו אַ ריכטיגער דייטשער שפּראַך. אָבער דער זשאַרגאָן אין די לענדער, פֿון וואַנען עס קומען די אַריינגעפֿאַהרענע האַלט זיך נאָך פֿעסט און די שפּראַך פֿונם לאַנד פֿערברייטעט זיך שווער און פאַמעליך אין דעם הָמוֹן פֿון פֿאָלק.

אויך די מאַטעריעלע און גייסטיגע לאַנגע פֿון די יודען האָט אין בעשטימטע לענדער מיטגעהאַלפֿען, דאָס דאָרט זאָל זיך בילדען אַ זשאַר- גאָן. די יודען האָבען אין דעם גלות אויפֿגעהערט צו זיין אַ פֿאָלק פֿון ערדאַרבייטער; זיי האָבען זיך בעזעצט אַלס פֿרעמדע אין די שטעט, וועלכע האָבען דעמאָלט אָנגעהויבען אויסצוואַקסען, און האָבען זיך אָנגעהויבען מתעסק זיין מיט שטעטישע געשעפֿטען, מיט מסחר, געלד-גע- שעפֿט, מלָאכּות, וועלכע זענען דענסטמאַל געשטאַנען זעהר הויך, און פֿון וויסענשאַפֿטען דערהויבט מיט מעדיצין. די הויפטבעשעפֿטיגונג איז ביי זיי שטענדיג געווען די סרסריי, מעקלעריי, די פֿערמיטלונג צווישען איין עקאָנאָמישען קלאַס און דעם אַנדערען. "יד ישראֵל בְּאַמְצֵע", איז נישט נור אַ ווערטיל, וועלכעס איז באַראַקטעריסטיש פֿאַר געוויסע מדות פֿון דעם יודישען פֿאָלק, נאָר עס דריקט אויס די גאַנצע מאַטעריעלע לאַנגע פֿון פֿאָלק און זיין לעבען צווישען אַנדערע פֿעלקער. דורך זייער בעהאַנדערע עקאָנאָמישע אַרבייט האָבען זיך די יודען נאָך מעהר אָבגעוואַנדערט פֿון די איבריגע פֿעלקער, פֿישעט זייער אָבגעוואַנדערטע עקאָנאָמישע לאַנגע האָט אָבער גורם געווען, דאָס זיי זענען אין מיטעלזאַלער אַלץ שטאַרקער געוואָרען אין זייער נאַציאָנאַלען און רעליגיעזען לעבען, האָט די עקאָ- נאָמישע לאַנגע גופא מיט זיך געבראַכט, דאָס זיי האָבען געמוזט אָננעה- מען די שפּראַך פֿון דעם פֿאָלק, וואו זיי האָבען געלעבט. אַלס אַ קלאַס, וועלכער האָט נישט זעלבסטשטענדיג געלעבט פֿון זיין אייגענער אַרבייט, נאָר וועלכער האָט געלעבט פֿון דער פֿערמיטלונג צווישען די אַנדערע קלאַסען פֿון דער געזעלשאַפֿט, האָט דאָס יודישע פֿאָלק געמוזט גלייך אָנגעהערען די שפּראַך פֿון דעם פֿרעמדען לאַנד און פֿאָלק.

דאָס איז אָבער געוועזען אזוי נור אין די רייכע לענדער, וועלכע האָבען געהאַט אַ רייכען האַנדעל און וואו די יודען זענען געווען אַ רייכער קלאַס. אין אַנדערע אַרימערע לענדער, וואו די יודען זענען גע- ווען אין אַ שלעכטערע מאַטעריעלער לאַנגע און אין אַ גרעסערער צאָהל, האָט זייער מאַטעריעלע און גייסטיגע לאַנגע גורם געווען, דאָס עס האָט זיך ביי זיי געבילדעט אַ זשאַרגאָן. עקאָנאָמישע סבות האָבען געוועהנליך גורם געווען, דאָס די יודען זענען געוואַנדערט אין אייראָפּאַ פֿון איין

פען אין פאלק דעם גלויבען, אז די קריסטען טויטען הינעווישע קינדער צו שרינקען זייער בלוט, אז אויס די אויגען פון הינעווישע קינדער און פון זייערע געדערס מאכען די אייראפעער רפואות. נישט לאנג ערשט איז געווען א בונט פון הינעווישע ארבייטער, וואס זענען פערנומען ביי דער סיבירישער אייזענבאהן אין אירקוטסק (נישט ווייט פון דער הינע-זישער גרעניץ), ווייל מען האט אויסגעטראכט אז די רוסישע אינזשינערען קוילענען הינעווער און הייצען מיט זייער פֿעטס די לאקאמאטיווען. דען נור דערפאר—האבען זיי גערעכענט — האט דער לאקאמאטיוו אזא גרויסע קראפט אין זיך. מען האט די הינעווער נישט געקענט איבערצייגען אין דער פאלשקייט פון זייער געדאנקען און פֿיעל פון זיי האבען זיך אָבערזאָגט פון דער ארבייט און אוועק צוריק קיין הינא.

אייניגע גרויסע אייראפעאישע צייטונגען און צווישען זיי אויך די „פעטערבורגסקיא וועדאמאסט“ לעגען פֿאר, מען זאל אין גאנצען אויפהערען צו שיקען מיסיאנערען קיין הינא אין מען זאל זיי נישט לאזען דאָרט פֿערברייטען דעם קריסטליכען גלויבען, ווייל נור צוליב די מיסיאנערען איז אַרויסגעוואקסען אזא פֿיינדשאַפט צו די קריסטליכע פֿעלקער.

דער 4-טער קאנגרעס.

די אסיפה פון דער „ענגליש-ציוניסטישער פֿעראייניגונג“ האט אויס-געקליבען א קאמיטעט וואס זאל מאכען אלע נייטהיגע הכנות צום קאנגרעס און אויפנעמען די דעלעגאטען און די געסט. צום פרעזעס פון קאמיטעט איז אויסגעקליבען געווארען באראן פרענסיס מאנטעפיאָרע, צום וויצע-פרעזעס הערר בארנעט, סעקרעטאר הערר דע העז, קאסיר הערר ענגלענדער.

דער קאמיטעט האט בעשלאסען שבת-צונאכט, דעם 11-טען אנוסט, צו מאכען א גרויסע פאלקספֿערוואַלונג לכבוד די דעלעגאטען און געסט, וואס וועלען קומען אויפֿן קאנגרעס.

זונטאג, דעם 12-טען אנוסט, מיט אַטאָג פאר דעם עפֿענען פֿונם קאנגרעס, וועט זיין א יום-טוב אין באַטאַנישען גארטען; דאָנערשטאג אבענד, נאָך דער לעצטער אסיפה פון קאנגרעס וועט זיין א באַל.

אלע שקל-צאָהלער קענען צוגעלאזען ווערען אלס געסט צו אלע אסיפות פֿונם קאנגרעס. אנדערע געסט קענען קריגען בילעטען צו די אסיפות אויף איין טאָג אָדער אויף אלע 4 טעג פון קאנגרעס. די בילעטען פֿאַר געסט ווערען פֿערקויפֿט אין ביורא.

דער קאמיטעט וועט אויך בעזאָרגען מען זאל אויף די וואקזא-לען אויפֿוואַרשען אויף די דעלעגאטען און מען זאל זיי פֿערזאָרגען מיט וואָהנונגען און רעסטאראנען.

א שטרענג כשר'ער רעסטאראן וועט זיין געפֿונען אין קאנגרעס פֿאַר די דעלעגאטען און זייערע בעקאנטע.

דער אָדרעס: „English Zionist Federation“, London, W. g. 5. Jessel Chambers, Chancery Lane.

* * *

אויף איינער פון די ציוניסטישע ראַיאָן-אסיפות אויף וועלכער זענען געווען 166 מענשען, צווישען זיי 30 רבנים, האט מען אָנגענומען אונטער אנדערע פֿאלגענדע פונקטען זיי פֿאַרצולעגען דעם קאנגרעס.

1. די צאָהל פון די מיטגלידער אין אַקציאָנסקאָמיטעט זאל נישט פֿערגרעסערט ווערען; אויב עס וועט זיין מעגליך בעט מען אויסצוקלייבען 2 רבנים; איינער פון די מיטגלידער פון אַקציאָנסקאָמיטעט זאל זיין אין ווילנא.

2. יעדער מיטגליד פון אַקציאָנסקאָמיטעט איז מהויב מיטצו-העלפֿען דער קאָלאָניאַליזאַציאָנסגעזעלשאַפֿט.

3. אין יעדער גובערניע און אויערד זאל זיין א בעהעלפֿער פון דעם פֿערטרעטער פון אַקציאָנסקאָמיטעט.

4. עס זאל געמאכט ווערען איין אַניטאַציאָנסקאָמיטעט, וועלכער זאל אַרויסגעבען ביכער איבער דעם ציוניזם אין פֿערשידענע שפראכען;

שיקט איצט חיל ביי די גרענעצען אַבצוהיטען די איינוואָהנער אין די שטעט פון הינעווישען חיל. די סיבירישע אייזענבאהנען זענען איצט אלץ פֿערנומען מיט חיל וואס געהט קיין הינא. די רעגירונג האט אויך מוריע געווען אז די פויערים וואס האבען זיך פֿערשריבען צו פֿאָהרען אויף בעזעצען זיך אין סיביר און אין אַמור, קענען היינאָהר מיט דער באַהן נישט געפֿיהרט ווערען. ווייל מען מוז האָבען איצט די באַהן פֿאַר סאָלדאטען, און די רעגירונג האט דערום פֿאַרגעשריבען אַבצוהאַל-טען די עמיגראַציאָן פון די רוסישע פויערים. הוין דורך סיביר שיקט רוסלאַנד אויך חיל קיין הינא מיט דער באַהן ביז אדעם און דערנאָך מיטן ים.

די מלחמה מיט הינא אָדער אייגענטליך מיט דעם גרויסען קולאק האט שוין אלעמען געקאסט נישט וועגן קרבנות, אָבער ווי עס ווייזט איצט אויס איז עס נור א אָנהויב צו א פֿיעל גרעסערען און שטאַרקערען בלוטפֿערגיסען, די פֿעראייניגטע מלוכות האָבען איינגענומען, נאָך גרויסע און שווערע מלחמות, די שטאַדט טיען-טוין. פון דעם פֿעראייניגטען חיל זענען געהרגעט און פֿערוואונדעט 775 מענשען. די צאָהל פון די געפֿאלענע ביי די הינעווער איז א סך-מעהר. דער פֿעראייניגטער חיל האט איינגעהמענדיג טיען-טוין אויך אריינגעהאפט 80 הינעווישע האַר-מאטען. ביים איינגעהמען פון דער שטאַדט האָבען זיך דערהויפֿט אויסגעצייכענט די יאפאנער, ביי זיי איז דערפֿאַר אויך די גרעסטע צאָהל אומגעקומענע.

די אייראָפעאישע רעגירונגען פֿיהרען צווישען זיך איצט א אַפֿטע קאַרעספֿאַנדענץ איבער די לאַגע אין הינא. מען איז אָבער נאָך אלץ נישט געקומען צו א בעשטימען בעשלוס. ביי אזוי פֿיעל פֿריינד, פון וועלכע יעדער זוכט אס מעהרסטען זיין אייגענע טובה, איז זעהר שווער צו קומען צו א בעשלוס, וועלכער זאל אלעמען צופֿרידען שטעלען. רוסלאַנד איז געגען יעדע נייע טהיילונג פון דעם הינעווישען לאַנד און איז דער דעה אז די הינעווישע מלוכה דארף בלייבען אין איהר גאַנצהייט, עקזעסטרען אזוי ווי פֿריהער. רוסלאַנד וויל מיט דער איצטיגער מלחמה נור איינשטילען די מרידה פון דעם גרויסען קולאק און ראטעווען דאָס לעבען פון די פֿערפֿאלגטע קריסטען, זי וויל זיך אָבער נישט אריינלאָזען אין א מלחמה מיט הינא. וועלכע קען פֿאַר איהר א סך געפֿעהרליכער זיין ווי פֿאַר אלע אנדערע מלוכות. רוסלאַנד איז דאָך די איינציגע מלוכה, וועלכע לעבט אין שכנות מיט הינא, רוסלאַנד האט מיט איהר קיינמאָל קיין מלחמה נישט געפֿיהרט און זי וויל אויך איצט נישט האָבען געבען זיך א שָבֵן, מיט וועלכען זי וועט זיך דארפֿען שטענדיג קריגען, די צוטהיילונג פון הינא וועט געוויס ארויסרופֿען די בלוטיגסטע און לאַנגע מלחמות, פון וועלכע רוסלאַנד קען ליידען מעהר פון אלעמען. רוסלאַנד איז אויך געגען די צוטהיילונג נאָך דער-פֿאַר, ווייל זי וויל אין שכנות נישט קריגען נאָך איין אנדערע מלוכה. די אנדערע פֿעראייניגטע מלוכות און אויך בעזאָנדעס יאפאן זענען אָבער דער דעה, אז די איצטיגע הינעווישע רעגירונג נישט קיינעם קיין בעוואָרעניש, נישט, אז עס וועט ווערען רוהע אין לאַנד, און אז די פֿערמדע אונטערטאָנען וועלען קענען אין הינא גענוג געשיצט ווערען, און דערום זענען זיי פֿאַר די צוטהיילונג פון הינא.

וואס וועט ווייטער זיין ווייס מען נאָך אלץ נישט, נאָר ווי עס ווייזט אויס וועלען דאָך די פֿעראייניגטע מלוכות סוף-בל-סוף פֿאַרט ערקלערען אַפיציעל מלחמה, ווייל די מרידה ווערט אלץ שטאַרקער און ווייל די הינעווישע רעגירונג טהוט גאָר נישט צו בערוהיגען די פֿערמדע מלוכות.

די קענער פון הינא בעשולדיגען אין דער מרידה אלץ שטאַרקער די קריסטליכע מיסיאנערען, וואס האָבען געגען זיך אזוי שטאַרק אויפֿ-געבראכט דאָס הינעווישע פֿאלק. די שנאה צו די מיסיאנערען איז געווען די ערשטע טהה, וואס האט אין הינא געשאפֿען די שרעקליכסטע בלבולים געגען די קריסטען איבערהויפֿט. אזוי ווי די שנאה צו יו-ען-און די אונבעקאנטשאַפט מיט זייער לעבען געבאָרען ביי קריסטען דעם שרעקליכען רעיון פון צלילת דם, אזוי האָבען אויך אין הינא די שנאה צו קריסטען און די פֿערשידענהייט פון זייער לעבען ארויסגעריר-

שטימען, דאָס יעדער ציוניסט דארף אנשטאָט 40 קאפּ" געבען אַ רובעל. די 40 קאפּ" וועט מען אוועקשיקען דאָרט וואו פֿריהער, און פֿאַר די איבריגע 60 קאפּ" וועט מען שיקען דעלעגאטען צום קאָנגרעס, אמת'ע דעלעגאטען, פֿאַרשטעהער פון פֿאַלק, פון זיין כח און זיין רצון. מען קען אין מיין פֿראַיעקט געפֿינען פֿערשידענע פֿעהלער, גאנץ גוט איז ער אפשר אויך נישט, אָבער ער איז דאָך בעסער פון אלע אנדערע. „א רובעל איז אַ גרויסע סומע, ובפרט ביי איצטיגע שלעכטע צייטען.“ אמת, א רובעל איז מעהר ווי 40 קאפּ", נאָר, ערשטענס, ס'איז איצט אויך דאָ אַסך ציוניסטען וואָס קויפֿען עטליכע שקלים; צווייטענס, קען מען איינשהיילען דעם רובעל אין 4 ראַטעס, 5 קאפּ" אלע דריי חדשים, דריטענס, ווען יעדער ציוניסט וועט וויסען דאָס צום סוף יאָהר קען ער אָנגעבען זיין שטיי פֿאַר וועמען ער וויל און דאָס ער אליין קען אויך קריגען דעם כבוד אויסגעקליבען צו ווערען פֿאַר דעלעגאט, וועט ער נאָר מיט אַ גרעסערען חשק געבען דעם רובעל; אויך די אַרבייט פון די דעלעגאטען אויף דעם קאָנגרעס וועט דורך דעם זיין אַ אנדערע, און די אַרבייט פון די חברים אַ גאנץ יאָהר וועט אויך זיין אַ אנדערע, אַ ערענסטערע און אַ טיעפֿערע.

אלואַ, צום ביישפּיל, די שטאָדט, וואָס האָט געקויפֿט 2500 שקלים, וואָלט געהאַט בערך 1500 רובל. פֿאַר די סומע וואָלט מען געקאָנט שיקען דעלעגאטען פון פֿערשידענע פארטייעס, אמת'ע פֿאַר-שטעהער, און נישט אַרומגעהען אין נאָכפֿרעגען ווער עס פֿאַהרט קיין אויסלאַנד און בעטען איהם ער זאָל אַרעבפֿאַהרען קיין לאַנדאָן. והנני מכבדך ומקירך כערבך הרם דה. ז. ביחאווסקי, ווארשא.

בריעף פון ווארשא.

(ענרע)

דיא מאַטעריעלע ווייט פֿון די וואַרשאַטען ענטוויקעלט זיך גאנץ פאַמעליך:

אין יאָהר	האָט דאָס פֿער- מעגען פֿון די וואַרשאַטען- טראַנספֿערטן [רובל]	דער אינווענטאר מען פֿאַר אויסגע- א-בייטע סחורה	געלויבט האָט
1892	6677	5451	760
1893	6825	5777	1873
1894	7734	9193	2348
1895	8823	6628	2096
1896	8882	6749	2973
1897	9395	6632	3245
1898	10177	6799	5802
1899	10161	7480	6101

דערביי מוזען מיר בעמערקען, אז די אַרימקייט און דאָס פֿוילע וואַקסען פֿון די צאָהלען שטאַמט דערפֿון, וואָס מיט די וואַרשאַטען אינ-טערעסירט זיך נור די געבילדעטערע קלאַס, בָּעט די פֿרומע וואַרשויער פֿעלי-פֿתים זענען יוצא מיט חֲדָרִים צו פֿערוואַנגען די נִשְׁמָה און גיבען אויף די וואַרשאַטען פֿאַר קיין גראַשען.

נאָר נישט בעסער שטעלט זיך פֿאַר די טאַבעלע פֿון לעהרלינגע:

אין יאָהר	האָבען זיך פֿערשייבען	זיך געלערנט האָבען דורכשניטליך	געענדיגט האָבען
1892	431	150	6
1893	375	167	5
1894	236	141	7
1895	367	148	7
1896	251	133	6
1897	219	140	4
1898	181	133	11
1899	168	116	4

די אַרבייטען פֿון דעם אַניטאַציאָנס-אַמיטעט וועלען שטעהן אונטער דער אויפזיכט פֿון אלע ראַיאָן-פֿערטרעטער. די אַניטאַציאָנסביכער דאַרפֿען ניט אָנהערען אָמונה-זאַכען.

5. די אסיפה דריקט אויס איהר וואוניש עס זאָל פֿעראייניגט ווערען די צענטרען פֿון פֿינאַנץ, פּאסאט אין אַניטאַציאָן.

6. די באַנק זאָל אויך ווייטער פֿערקויפֿען אַקציעס אויף אויס-צאָהלען.

7. איינצופֿיהרען איינצאהלונגען אין באַנק אויף מאַרקעס, ווי עס איז איינגעפֿיהרט אין שפּאַרקאַסען.

8. די באַנק זאָל זעהן צו פּוועלען מען זאָל יודען אַריינלאָזען קיין אַרץ-ישראל.

9. די באַנק זאָל זיך פֿערנעהמען מיט איינריכטען קאָלאָניעס אין אַרץ-ישראל פֿאַר יודען וואָס זענען טעריקישע אונטערטאָנען.

10. עס זאָל ווערען אַזוי ווי פֿריהער אז מען זאָל מעגען מאַהנען שקלים ביי יעדען יודען און נישט דוקא ביי ציוניסטען.

11. דאָס געלד, וואָס מען צאָהלט אין מעהר ווי פֿאַר איין שקל, זאָל בלייבען אין קאַסע און זאָל פֿערווענדעט ווערען אויף אַניטאַציאָן און אויף שיקען דעלעגאטען צום קאָנגרעס.

* * *

איבער די וואַהלען צום קאָנגרעס שרייבט מען אונז:
זעהר געעהרטער הערר רעדאַקטאָר:
„נאָך אין אַ פֿאַר וואַכען וועלען זיך די פֿאַרשטעהער פֿון אינ-זער פֿאַלק אין לאַנדאָן פֿערוואַמלען צו מיישב זיין זיך ווענען א. ז. וו. א. ז. וו.“

די שענע אין שטאַלצע פראזע הערט מען און לייענט מען יעדען טאָג. ווען מען קוקט זיך אָבער צו צו דער וואַהל פון די פֿאַר-שטעהער אַביסיל בעסער און ערנסטער, זעהט מען, איך וויל חס-דחלילה קיינעם פון די דעלעגאטען ניט בעליידיגען — דאָסדער גרעסטער שטייל פון זיי, זענען דעלעגאטען נור נאָכן נאָמען נאָך, אָבער זיי זענען נישט אמת'ע פֿאַרשטעהער ווי עס בעדאַף צו זיין. נישט דער פֿאַהרט קיין באַזעל אָדער לאַנדאָן וועמען דער רוב הקהל קלויבט אויס, נאָר מען קלויבט אויס דעם, פון וועלכעס מען ווייס לכתחילה אז ער קען און וויל פֿאַהרען. איך מיין נישט, אז אַ גביר אָדער אַ נגיד וואָס זשאַלעוועט נישט אַ פֿאַר הונדערט רובעל און וויל זיין אויף אונזער קאָנגרעס דארף מען נישט אויסקלויבען, הו"ה! אָבער דער עיקר טאָר דאָס נישט זיין, עס איז זעהר טרויריג דאָס צו זאָגען, אָבער דער טרויריגסטער אמת איז דאָך ניצליך! עס איז אויך קיין סוד נישט, דאָס אין יעדעם פֿער-איין ווייס מען פֿריהער ווער עס וועט זיין דער פֿאַרשטעהער, דען מען ווייס ווער עס פֿאהרט, אָבער ווייס דען דער וואָס פֿאַהרט צוליבע וואָס ער פֿאהרט, צי ער פֿאהרט טאַקע ווי מע זאָגט לִישְׁמוּ וְלִישְׁמָה אָדער אום זיך גלאַט אַביסיל דורכצופֿאַהרען, אייף אַ נאָכקור נאָך קארלסבאד אָדער מאַריענבאד; צי זענען אין דער אייגענער חברה נישט דאָ מענשען וואָס זענען אַ סך מעהר אַריינגעטון אין די ענינים פון כלל, ובפרט אין ציוניזם, צי זייער זיין אויף דעם קאָנגרעס וואָלט גע-בראַכט מעהר נוצען דעם קאָנגרעס און דער חברה? מיט אַזעלכע ווייטיגע שאלות אינטערעסירט מען זיך זעהר וועניג און מען דארף זיך נישט מיט זיי אינטערעסירען, דער טעם איז אַ פֿאַסטער — ס'איז נישט דאָ אויף הוצאות, און אַזוי ווי פֿלוגי בן פֿלוגי פֿאַהרט סיי ווי סיי, קלויבט מען איהם אויס, און די חברה בלייבט נישט אין באַזעל פֿערשעמט — זי האָט אויך איהר דעלעגאט.

איך רעכען אז אַזוי דארף נישט זיין, מען מוז איצט אויף דעם קאָנגרעס אין לאַנדאָן אויסזוכען אַ מיטעל, די גאַנצע אַרדענונג פון די וואַהלען צו ענדערען, ווען נישט זעה איך אין דעם אַ גרויסע סכנה פֿאַר די צוקינפֿטיגע קאָנגרעסען.

עס זענען דאָ פֿערשידענע פֿראַיעקטען, פון אלע דאָכט מיר, דאָס דער פֿאַלגענדער איז דער בעסטער. מען זאָל אין לאַנדאָן בע-

מיר דערמאנען נאך אמאל: ווארשוער קהל איז דער גרעסטער יודישער קהל אויף דער גאנצער וועלט, און — וואס גרעסער מען איז מעהר פליכטען האט מען...

ישראל שווערגעמוטה.

P. S. דאס מיניסטעריום האט ערלויבט דער ווארשוער יודישער געמיינדע צו מאכען איין אנלייגע אויף 300 טויזענד רובל אויף ענדיגען דאס נייע שפיטאל.

צווישען אונז גערעדט.

עס איז גוט צו זיין א העלד ביי די ענגלענדער, פראנצויזען, נארוועגער און ביי וואס פאר א פאלקער איהר ווילט, נור ניט ביי דעם יודישען פאלק. וואס פאר א כבוד און ערגעבענהייט ווייזען ארויס די ענגלענדער צו זייערע העלדען, וועלכע געפינען זיך אין טראנסוואל ווי בעגעהען זיי זיך מיט די ווייבער און קינדער פון די העלדען? יעדער ענגלענדער שעצט זיך פאר דעם גליקליכסטען ווען ער האט דעם צו-פאל מיט עטוואס זיי צו העלפען, מיט עפס ארויסצווייזען זיין ער-געבענהייט צו זיי; קיין געלד, קיין זאך שפארען זיי ניט דערויף.

אייער א נארוועגער נאנסען איז גענאנגען מלחמה האלטען אין די קאלטע פֿערגליווערטע לענדער—מיט אייז-בערג; ער האט געוואלט דערגרייכען דעם סוף פון ים הקרח. איהם איז געראטען צו דערגרייכען אין די אייז-בערג מעהר מיט עטליכע הונדערט טויט ווי די פֿריהערדיגע רייזענדע פֿון אנדערע פֿעלקער, און די נארוועגער האבען זייער העלד נאנסען „געטראגען אויף די הענד“ און דעם גרעסטען כבוד אָנגעגעבען, דאס גאנצע נארוועגישע פאלק פֿון גרויס ביז קליין, פֿון אַריס ביז רייך, האבען אַנשהייל גענומען אין דעם כבוד אָנגעבען זייער העלד און דאס גאנצע פאלק שטאלצירט מיט זייער נאנסענען.

עפס אייער א פראנצויז מארשאן איז מיט זיינע חברים אין א רייזע אין אפריקא פֿערבלאנדזעט געווארען אין א לאַנד פאשאדא און עס האט זיך איהם פֿערגליסט צונעהמען דאס פאשאדא פֿאר זיין פראנקרייך און ער האט זיך צוליעב דעם געשלאגען מיט א פאר ווילדע אפריקאנער; דערפֿון אָבער האבען זיך באלד דערוואוסט די ענגלענדער און האבען געזאגט: אז ווי באלד „צונעהמען“ זענען מיר דא און האבען פאשאדא ביי די פראנצויזען טאקע צונענומען. דאכט זיך אז מארשאן האט מיט זיין העלדענטהום ניט אזוי גוט אויסגעשפילט און פון דעסט-וועגען ווען ער איז געקומען קיין פראנקרייך האבען די פראנצויזען זייער העלד מארשאן דעם גרעסטען כבוד אָנגעגעבען, נור דער פאר וואס ער האט געהאט א נומער ווילען נומער צו ברענגען זיין פאלק, האט ער האט עס ניט אויסגעפֿיהרט.

מיר יודען האבען עדרהיום אויך אונזערע העלדען — גבורים, זיי האבען פאר אונזער פאלק געוויזען ניט ווינציגער גבורה און העלדענ-טהום ווי אלע אנדערע פאר אנדערע פֿעלקער.

מיט א יאהר 15 צוריק האבען א פאר הונדערט יודישע יונגע לייט זיך אָנגעצונדען מיט א הייליג פֿייער צו דעם לאַנד פון זייערע עלטערן — צו ארץ-ישראל. זיי האבען מעהר ניט געוואלט זיין צו שאַנד און שפאט, זיי האבען ניט געקענט איבערטראגען ווי אנדערע פֿלעגען אָבזווייזען אויף יודען אז זיי ווילען ניט אַרבייטען, זיי זוכען נור גרינגע פרנסות, זיי זענען שענקערס, פֿאקטוירים, מעקלערס, שאַכער-מאכערס, א. ד. ג. און די יודישע יונגע לייט האבען זייערע אייגענע זעסענע ערטער אוועקגעלאזט און אוועקגעגאנגען צו שאַפֿען פאר זייער פאלק איין אייגען היים אין ארץ-ישראל. ניט מיט שווערדען און ביקסען זענען זיי געגאנגען אין דער שווערער מלחמה, נאך מיט קרעפֿטיגע הענד צו אַרבייטען, מיט א נומער ווילען, מיט הייליגע געדאנקען און ליעבע צו זייערע ברידער; אין זייער לאַנד האבען זיי אָנגעהויבען מלחמה צו האלטען מיט די פֿערלאָזטע פוסטע און וויסטע פֿעלדער, זיי האבען ניט געפֿיהלט די אונערטרעגליכע נרויסע 30—40 גראדיגע היטצען און האבען יאָהרען לאַנג געאַרבייט אין געאַרבייט, יאָהרען לאַנג האט זייער שווייס געקאפֿעט זיך טייכען ווייז אויף דער הייליגער ערד, וועלכע זיי האבען אזוי ליעב, און וויפֿיעל מאל האבען זיי טאקע מיט געוועהר

מיר זעהען, אז פֿון יאהר צו יאהר פֿאלט, מיט אייניגע אויסנאמען: (1) די צאָהל פֿון די, וואס פֿערשרייבען זיך (אויסער 1895), (2) די צאָהל פֿון די וואס לערנען זיך, און — אז די צאָהל פֿון די, וואס ענדיגען די ווארשטאטען האלט זיך (אויסער 1898) צווישען 4 און 7! אז דורכשניטליך ענדיגען 6¹/₂ אויף 141 שילער, וואס האבען געאַרבייט און 278¹/₂ — פֿערשריבענע... דאכט זיך וועגיג?

די סבות, וואס לאָזען די ווארשטאטען זיך נישט שטארקער ענט-וויקלען, זענען, ווי מען קען זיך מישער זיין, פֿערשיעדענע. (1) א סך קינדער קענען נישט בעזוכען, פֿפֿרט ווינטער, די וואר-שטאטען, ווייל זיי האבען נישט אין וואס צו קומען און זיצען נאָקעט און באַרוועס אין דער היים. ריכטיג בעמערקט דעריבער דער קאָמיטעט, אז ווען די נדבות זאלען געניגען, מען זאל שפייזען און קליידען אלע שילער, וואלטען די ווארשטאטען בעסער געשטאנען. נאך ריכטיג איז עס נור אזו ווייט, אז ביי פֿריי האלטען אלע קינדער מיט עסען און קליידונג וואלטען זיך מעהר קינדער פֿערשריבען, עס וואלטען דורכשניטליך אויך מעהר קינדער געאַרבייט, פֿפֿרט ווינטער-צייט, ווען די הילף איז נייט-הי-גער, נאך מען מוז מודה זיין, אז דער פראצענט פֿון די, וואס ענדיגען די לעהרע, גענען דער צאָהל פֿון פֿערשריבענע, וואלט וואַהרשיינליך נאך מעהר געפֿאלען, ווייל —

(2) די צווייטע סבה שמעקט זיכערליך דערינען, וואס דאס רוב עלטערן שיקען נישט די קינדער אויסצולערנען א מלאכה; זיי ווילען זיי בעסער האלטען אין א חדר אָדער שיקען אין א לערנ-שוהלע, נאך זיי ווילען איבערקומען די שווערע ווינטער-צייט אָדער אזוי א שלעכטען חדר, ווען די קינדער ליידען הונגער און נויט... אויך —

(3) האט די אַרימקייט נישט קיין צייט צו ווארטען עטליכע יאהר זיך אויסצולערנען א מלאכה... קוים קען דאס קינד, וואס עס איז אַרביי-טען, צוהעלפען, מוז עס שוין פֿערדיענען און צושטייער געבען דער גאנ-צער פֿאַמיליע. דיזעלבע סבה ווירקט נישט נור אין די ווארשטאטען, נאך אויך ביי לעהריונגליך, וואס אַרבייטען פריוואט ביי פֿעל-מלאכות; זעל-טען זיי זאלען אויסהאלטען די בעשטימטע צייט; די נויט יאָנט אַרויס פֿערדינען די פאר גראַשען נאך איידער מען האט זיך ריכטיג אויסגע-לערנט די מלאכה.

(4) ביי גרעסערע מיטעל, וואלטען די ווארשטאטען געקאנט זיין א ריכטיגע שוהלע, דאס הייסט: א חדר (פאר יודישע זאכען) א שוהלע (פאר אלגעמיינע) און א ווארשטאט (אויס צולערנען א מלאכה) צוזאמען. דעמאלט וואלטען די ווארשטאטען בעקומען א דאָפֿעלטען ווערט, זיי וואלטען געוועזען נישט נור א צדקה זאך און נישט נור פאר ווארשוי, נאך איין אלגעמיינע יודישע אינסטיטוציע, צו פֿערשפרייטען א ריכטיגע ערציהונג פאר בעל-מלאכות; און דאס וואלט ווארשוי, דער גרעסטער יודישער קהל אויף דער וועלט, געדאָפֿט האבען. ליידער אָבער איז דאס אונגעגליך (1) פֿל זמן עס אינטערעסירט זיך מיט די ווארשטאטען נור די געבילדעטע יודישע קלאסע, בשעת ווען די אַרטאָדאָקסישע איז יאָא מיט פֿערזאָרגען די נשמות מיט חֲדָרִים און לאָזען איבער די זאָרג פֿאַרן גוף דער השָׁגָה-הַפְּרָטִית... (2) פֿל זמן די ווארשוער קהלס-לייט וועלען זיך בענוגענען מיט וואַהלטהעטיגקייטען און שרעקען זיך פאר פֿאַלקס אַרבייט... און וועלען נישט זעהען ווייטער, ווי זייער, ווען אויך גענוג לאַנגע, קהל'שע נאָז...

דאס פֿאַלקס-געפֿיהל זאל זיין שטארקער, וואלטען די מַגִּיעוֹת, וואס לאָזען נישט פֿון די ווארשטאטען מאַכען ריכטיגע שוהלען, אַוועק געפֿאלען און די נדבות וואלטען פֿיעל גרעסער און מעהרער געוועזען... * * *

דערמאנענדיג דעם בעריכט איבער די ווארשטאטען, ווינטשט זיך דער העכסט-ליבעראלער „פֿשענלאַנד טיגאָדניאָווע“, אז דער קאָמיטעט, וואס פֿיהרט די ווארשטאטען, זאל בעשטעהען מעהר פֿון אזוינע לייט, וואס ווייסען און פֿיהלען דאס געברויך פֿון לאַנד; ווען ווינטשען זאל העלפען, וואלט איך צוגעגעבען; און דער עקר פֿון זייער פֿאַל ק...

געבויט, ווילען מיר אליין היינט א תל מאכען און האלטען תמיד אין איין שרייען אז מיר זענען אומגליקליך און נאך נישט וועלען טהון? אויב ווען נישט איצט איז ווען דען?...
אָט אזוי בענעהן זיך יודען מיט זייערע העלדען. זאָנט וואָס איהר ווילט, נאָר אַ העלד איז בעסער צו זיין ביי די ענגלענדער און ביי וועלכע פֿעלקער איהר ווילט, נור נישט ביי דעם יודישען פֿאָלק. מ. חיות.

די יודישע וועלט

עסטרייך. כבוד פֿאר אַנטיסעמיטען. דער פֿיהרער פֿון די עסטרייכישע אַנטיסעמיטען, דער ווענער בורגערמייסטער דר. ליגער האָט זיך געווען צו אכבוד. אויף דעם אנטראג פֿון אַנטיסעמיט דר. ניימאר, וועלכער איז ערשט אויסגעקליבען געוואָרען פֿאר אַ וויצע בורגערמייסטער דורך השתדלות פֿון דר. ליגער, האָט דער שטאדטראט בע-שלאָסען אַז מען זאָל איינשרייבען דעם נאמען פֿון דר. ליגער אין „גאלדענעם בוך“, ד. ה. מען זאָל איהם מכבד זיין מיט דעם טיטעל „עהרענדיגער“ פֿון דער שטאדט ווען, וויל ער האָט געטהון פֿיעל טובות די קריסטליכע איינווא-נער אין ווען א. ה. וו. די ליבעראלע צייטונגען זענען זעהר אויפגעבראכט וועגען דער מעשה.

רומענישע עמיגראנטען. די „עסטרייכישע וואכענש“ איז מודיע אז „די איזראעליטישע אלליאנץ“ האָט פֿאַריגע וואָך אַזעלכע שיקט 1300 רומענישע אויסוואנדערער פֿון ווען צו די האַפֿענשטערט. דער גרעסטער טהייל פֿון די עמיגראנטען האָבען בעקומען זענענדיג אין ווען פֿון „דער איזראעליטישער אלליאנץ“ — וואָהנגען, עסען און ריווע-הוצאות. מעהר ווי 300 פערזאָן זענען געוואָרען געשיקט פֿון רומעניען גלייך קיין אמעריקא.

שבת אבערנס דעם 7/ זענען אָנגעקומען מיט דער שיף אַ גרויסע פארטייע עמיגראנטען. אין קיין איין פארטייע האָט מען נישט אָנגעזעהען אזוי פֿיעל אַרימקייט און עלענד ווי אַן די עמיגראנטען. עס זענען געווען מעהר ווי 300 פערזאָן, דארנטער פֿיעל פֿרויען און קינדער אָנגעטעהן אין געמיינע צעריסענע קליידליך. בשעת דאס שיף איז צוגעקומען צום האַפֿען האָבען זיך אלע עמיג-ראנטען צוזאמענגעשטופט. באלד איז צוגעקומען דאס שיף צו דער בריק, וואו מען געהט אראב צום האַפֿען. מען האָט געהערט ווי דער פֿיהרער פֿון דער פארטיי האָט געהאַלטען אַ רעדע פֿאר די עמיגראנטען און ווי די עמיגראנטען האָבען געשריען: הורא! עס זענען אויסגעשטיגען פֿון שיף פֿריהער די קליינע קינדער מיט די מוטערס. דערנאָך די גרעסערע קינדער און נאך ווי די מענער מיט די פעקליך אויף די פלייצעס. עס האָט אויסגעזעהען ווי דאס עלענד אליין איז אראבגעקומען אין כל אַ מיני געשטאַלטען. בלייבע אויסגעמאטערטע פֿנימער, פֿינסטערע בליקען, איינגעבויענע רוקענס און געלאשטע ברודע קליידער. צווישען די מענער זענען געווען יונגע און מיטעלע מענשען און אויך זקנים. אוועקלייגענדיג די פעקליך אין איין הויפֿען האָבען זיך די עמיגראנטען אויסגע-שטעלט וויא די סאָלדאטען אין צוויי שורות און געווארט וואס די מיטגלידער פֿון דער איזראעליטישער אלליאנץ, וועלכע זענען געקומען זיי מקבל פנים זיין, וועלען זיי הייסען טהון. עס זענען געקומען אַמניבוסען, וועלכע האָבען אָנגע-פֿיהרט די פֿרויען און די קינדער אין אַ בעזונדער נאכטקווארטיר, און די מענער אין אַ בעזונדער הויז וועלכעס האָט אָנגעגעבען פֿאַר זיי אַ נרנב.

דאָרט וועלען אלע בעקומען עסען און טרינקען ביז זיי וועלען דארפֿען אוועקפֿאַהרען.

ווייער „געחאפט“ איז יודיש קינדר. אין דער „נייער פֿרייער פרעסע“ פֿון 7-טען יולי איז גערוקט דער דאָזיגער בריעף: „געהערטער הער רעדאקטאר! איך וועל אייך זעהר דאנקבאר זיין, ווען איהר וועט אברוקען מיין בריעף אין אייער בלאט. די מעשה וואָס איך דערצעהל אייך וועט איינמאל געבן אַ בעגריף פֿון די אָרדנונגען אין גאליציע און דער-מאהנען אַן דעם פֿאל מיט ישראל אראטען. צווייטענס מיין איך מיט מיין בריעף אויפֿצוועקען דאס געוויסע פֿון אונזער עולם און צו בעטען ביי זיי רחמים פֿאר אַ פאטער, וועלכען מען האָט צוגענימען זיין קינד. דעם 12-טען יוני געגען 1 אַ זיגער בייטאָג איז פֿלוצלינג געקומען צו מיין שטוב אין דאָרף מאלא, נישט ווייט פֿון ראָפֿשיצ, דער פֿויער וואַיזשיק גערוואַל, האט אָנגענומען מיין טאכטער בלומע קאַנדיד, וועלכע איז גראַדע דורכגעגאַנגען אין הויף, און האָט זי אוועקגעפֿיהרט אין הויז פֿון אַ פֿויער בלאזניאק, וועלכעס שטעהט נאָהנט פֿון מיין שטוב. איך בין דאמאלס געווען וועגען געשעפֿט אין איין אנדער דאָרף, און מיין פֿרוי איז געווען פֿערנומען אין פֿעלד. אויסער בלומע זענען געווען אין שטוב מייןע עלטערע צוויי טעכטער וועלכע זענען ארויסגע-לאָפֿען פֿון שטוב דערהערענדיג די געשרייען פֿון דער שוועסטער, נאר זיי האבען איהר גאר נישט געקאנט העלפֿען. שפעטער אביסל זענען זיי געגאַנגען צוזאמען מיט מיין פֿרוי צום הויז פֿון פֿויער בלאזניאק, אבער די פֿויערס פֿון ארום האָבען זיך דאָרט פֿערקליבען און האָבען זיי נישט צוגעלאָזט. אבער צייט בין איך געקומען אהיים און בין געוואָהר געוואָרען אז די פֿויערס זענען אוועק-געפֿאַהרען מיט מיין טאכטער אין דאָרף שיערליס און און האָבען זי דארט

אין די הענד געמוזט זיך ראנגלען מיט די ווילדע בעדאניער, וועלכע פֿלעגען אָפֿט אָנפֿאלען אויף זייערע פֿעלדער, וויפֿיעל מאָל האָבען די יודישע אַרבייטער געשפּיעלט מיט דעם לעבען! נאָר ענדליך האָבען טאקע די יודישע העלדען גובר געוועזען — די מלחמה איינגענומען. אויף די פֿריהעריגע וויסע, פֿערלאָזטע, טויטע פֿעלדער זעהט מען איצטער רייכע וויינערטער. אדאנק די יודישע העלדען, די ערשטע יודישע אַרבייטער אין פֿאלעסטינא. האָבען מיר איצט דאָרט יודישע קאָלאָניעס. נאָר ווי אזוי האָבען מיר, יודען, אָנגעדאַנקט אונזערע יודישע העלדען?

הערט ווען איהר האָט אויערען, פֿיהלט ווען איהר האָט האַרץ, טהוט ווען איהר זענט אויך מענשען.

די דאָזיגע יודישע אַרבייטער, וואָס האָבען געהאַט אַרבייט אין די קאָלאָניעס, בעת זיי זענען נאָך יונג געווען, שטאַרבען איצט פֿאַר הונגער, אין פֿאלעסטינא, ווייל די קאָלאָניסטען קענען זיך שוין בענעהן אָהן זיי, און די אַרבייטער האָבען דערום קיין אַרבייט נישט פֿון וועלכע זיי זאָלען זיך קענען מיט זייערע הענד ברויט פֿערידענען פֿאַר זייערע ווייב און קינדער.

אייניגע פֿאַרשטעהער פֿון די „חובבי-ציון“ און פֿון דער חברה יק"א האָבען אפילו געטראכט, מען זאָל פֿאַר די אַרבייטער געפינען אַרבייט, נאָר דערווייל האָבען זיי נאָר נישט געטהון אום צו פֿער-גרינגערען זייער לאַגע.

„עס איז נישט נור פֿון די אלע פֿלענער כמעט נאָר נישט געוואָרען. — שרייבט אונז פֿון דאָרט אונזער קאָרעספּאָנדנט „דער אלטער ציוניסט“ — נאר מען האָט פֿאַר דער צוקונפֿט פֿון די אַרבייטער קיין שפור האַפֿע-נונג געגעבען, מען האָט זיי פֿון אלע זייטען נור איין עצה טובה גע-געבען: יעדער זאָל פֿאַהרען וואוהין ער וויל. ער זאָל טהון וואָס ער פֿערשטעהט, און ווער עס וועט נישט האָבען מיט וואָס אַרין-ישראל צו פֿערלאָזען, וועט מען איהם זעהן מיטצוהעלפֿען ער זאָל קענען אוועק... אמת, עס איז איצט נישט אזוי גרינג עפֿים נייעס צו שאַפֿען אין אַרין-ישראל, אָבער פֿון שווער ביז אונגמעגליך איז נאָך גאנץ ווייט. מען וואָלט דאָך געקענט דערוויילע ביז מען וועט קענען בע-זעצען דאָס גרויסע שטיק לאַנד סאדזשערא, וואָס די חברה יק"א האָט געקויפֿט, מיט פֿערשיעדענער אַרט אַרבייט בעשעפֿטיגען די אייניגע הונדערט אַרבייטער וואָס זענען אָהן אַרבייט געבליבען; דאָס וואָלט זיכער שענער און ניצליכער געווען ווי איצט, ווען עס שטעהן גרייט צום אוועקפֿאַהרען אזוי פֿיעל פֿאַמיליעס. איך זאָג שענער, דען ווירקליך עס איז דעם פֿאַריגען דענסטאָג געווען דער גרעסטער חילול-השם צו זעהן מיט וואָס פֿאַר אַ טרויער עס האָבען זיך געזעצט אויפֿן שיף ביז 90 נפשות פֿון די אַרבייטער-פֿאַמיליעס. איך האָב שוין צוגעזעהן פֿערשידענע סצענען ביים שיידען זיך מיט פֿריינד, עלטערן, נאָר אזא געזעגענע זיך האָב איך נאָך נישט געזעהן. די הערצער זענען אזוי פֿער-קלעמט געווען ביי אלעמען, דאָס מען האָט פֿון קיינעם קיין וואָרט געהערט רעדען. די האַפֿענונג, וועלכע איז ביי זיי אזוי טייער געווען, דאָס איינציגע אידעאל, וועלכעס האָט זיי מיט אזוי פֿיעל יאָהרען צו-ריק אין אונזער פֿאַטערלאַנד געפֿיהרט, פֿון וועלכען זיי האָבען אזוי פֿיעל ערוואַרטעט — דאָס אלעס האָט מען ביי זיי אין גאַנצען צו-גענומען. פֿון אלעס וואָס איז זיי טייער אַתל געמאכט און געהייסען געהן צוריק אין דער וועלט, אין גלות, וואנדערען, ווידער האַנדלען און שווינדלען, ווידער שאכער מאכערן...

אזוי געזעגענען זיך נור פֿערשפּיע, אויף אייביג פֿערלאָרענע אומגליקליכע, מיט זייער טייערען פֿאַטערלאַנד, מיט עלטערן און פֿריינד... שוין זשע האבען די חברה חובבי-ציון און יק"א קיין אנדער עצה נישט געקענט געפינען פֿאַר די יודישע אַרבייטער? עס איז באמת גוואלד צו שרייען, ווען וועלען מיר שוין ווערען צו אנדערע פֿעלקער גלייך? ווען וועלען מיר שוין זיין אימזשאנד צו פֿערשטעהן וואָס מיר ווילען און וואָס מיר האָבען צו טהון? אָדער צי זענען מיר שוין און דער אמתן אזוי פֿערשאַלטען, אז פֿון דעם, וואָס מיר האָבען געכטען

הען די סבה פאר וואס ביי יודען שטארבט מען בערך וועניגער ווי ביי קרים-טען, בעת עס איז יודען, אז יודען לעבען אין שלעכטערע אומשטענדען ווי קריסטען. די סבה איז אָבער ווייל ביי יודען ווערען קליינע קינדער בעסער אבגעהיט ווי ביי קריסטען.

סענאטסערקלערונג. דער סענאט האָט ערקלערט, אז אויב יודען בעלי-מלאכות בעזעצן זיך אין די אינוועניגסטע גובערניעס פֿון רוסלאַנד האָבען זיי דאָס רעכט אינצוטרעטען אין צעך פֿון די בעלי-מלאכות. דער צעך קען אָבזאָגען נור אזוינע יודען, וואָס האָבען אויף זיך אַ פֿערברעך, פֿאַר וועל-כע זיי דאַרפֿען געמישט ווערען.

— אַ חברה אָדעסער ציוניסטען האָט בעשלאָסען אַרויסצוגעבען ציו-ניסטישע אַגיאַציאָנסביכליך. די ביכליך וועלען געדרוקט ווערען אין 10,000 עקזעמפלאַרען און צוטהיילט ווערען אומזיסט. כדי צו בעדעקען אַ טהייל פֿון די הוצאות אויף אַרויסצוגעבען אַזוינע ביכליך וועט מען אויף זיי דרוקען מודעות. דאָס ערשטע ביכל וועט זיין איין אַרבייט פֿון פֿאַז' מאַנרעלשטאַם אין דער רוסישער שפראַך, וואָס איז ציוניזם?

*

פראַנקרײַך. הילף פֿאַר די רומענישע יודען. דעם 26 יוני איז געווען ביי דער „חברה כל ישראל חברים“ אַ אסיפה אויף וועלכע מען האָט גערעדט וועגען דער לאַגע פֿון די יודען אין רומעניען. עס זענען געווען אויף דער אסיפה דעלעגאַטען פֿון דער „יוענער אליאַנץ“ פֿון דער ענגליש-יודישער חברה, פֿון די יודישע קהלות אין בערלין און פֿאַנקאַרט אַמאָן, און אויך אַגרויסע צאָהל פֿון יודישע פֿאַרנעמע מענשען פֿון פֿערשידענע לענדער. מען האָט בעקלערט די דאָזיגע פונקטען: (1) וואָס זאָל געשעהען מיט די יודען, וועלכע זענען געצוואונגען אַרויסצופֿאַהרען פֿון רומעניען. (2) וואָס זאָל געשע-הען מיט די רומענישע יודען וועלכע מוזען דערווייל בלייבען אין רומעניען. (3) אויף וואָס פֿאַר איין אופן וואָלט מען קענען ווירקען אויף דער רומענישער ממשלה זי זאָל גישט אַזוי פֿיעל דרוקען די יודען. מען האָט בעשלאָסען צו זאַמלען געלד פֿאַר די רומענישע יודען און צו מאַכען אַ קאָמיטעט וועלכער זאָל אינפֿיהרען אָרדנונג אין דער עמיגראַציע, זי זאָל געהען לויט אַ געוויסען פלאַן, כדי די עמיגראַנטען זאָלען קומען צו אַ תכלית. אין רומעניען אַליין זאָל מען איינריכטען ביליגע קיכען אין אַנדערע וואָהלהעטיגע אַלשטאַלמען, כדי צו פֿערגרינגערן די נויט פֿון די רומענישע יודען, און איינצוהאַלטען די עמיגראַציע וועלכע געהט צו שטאַרק מיט אַמאָל. די בעראַטהונגען וועלען נאָך דויערען אייניגע צייט.

— אין יאָנואַר 1899 זענען געווען אין מאַרסעל פֿאַגראַמען; אין אייניגע געשעפֿטען האָט מען אויסגעזלאָגען די מהיר און פֿענסטער, און ווייל די פּאָליציי האָט נישט געקאָנט אויפֿוועכען די שולדיגע, על כּן האָט דאָס גע-ריכט געפּסקנט, אז מען זאָל איינפֿעהמען ביי דער שטאָדט פֿאַר דעם סוחר פּאָל אַל אַק-7000 פֿראַנק און פֿאַר דעם העררן דעוואַכטער, וועלכער האָט אַ געשעפֿט פֿון פֿאַרטיגע קליידער, 300 פֿר.

— יודישע קינסטלער. אויף דער פּאַרזער וועלטאויסשטעלונג האָבען זיך אויסגעצייכענט די דאָזיגע יודישע קינסטלער. פֿון רוסלאַנד פּראַפּעס-אַנטאַקאַלס קי האָט בעקומען דעם „גרויסען פֿייוו“, די סקולפּטארען אַ גינצבורג און ל. בערנשטאַם — יעדער אַ גאלדענע מעדאַלע. פֿון די מאלער האָט בעקומען ל. פּאַסטערנאַק אַ וילבערנע מעדאַל.

*

אַרץ ישראל. = עקספּאָרט פֿון אַרץ-ישראל. לויט אַפֿיציעלע חשבונות האָט מען אין יאָהר 1899 וועניגער אַרויסגעפֿיהרט פּא-מעראַנצען ווי אין פֿערגאַנגענעם יאָהר, ווייל זיי זענען אין דעם יאָהר נישט זעהר געראַמען. אין יאָהר 1898 האָט מען געלאָדען אין יפויער האַפֿען — 330,000 קעסטליך פּאַמעראַנצען, וועלכע האָבען דעם ווערט פֿון 82,500 פֿונט שמער, ביז אין 1899 טען יאָהר האָט מען אַרויסגעפֿיהרט נישט מעהר ווי 310,000 קעסטליך, וועלכע האָבען דעם ווערט פֿון 77,000 פֿונט. ווי עס שיינט פֿאַרדערט מען אַלעמאָל מעהר יפויער פּאַמעראַנצען, ווייל אַרום יפו ווערען געלאַנצט יעדען טאָג נייע גערטנער. ליידער זענען די פֿלאַנצער כמעט אַלע נישט יודען. — סעזאָם וועלכער איז אַגרויסער עקספּאָרט-אַרטיקעל, האָט מען אויך אין יאָהר 1899 וועניגער אַרויסגעפֿיהרט ווי פֿריהער. דאָגעגען האָט מען מעהר אַרויסגעפֿיהרט האַניג קיין דייטשלאַנד, שווייץ און ענגלאַנד. אויך מיט ביענען-האַדעווען פֿערגעהמען זיך אַלץ נישט יודען: דייטשען און אַראַבער. אין איין יודישער קאָלאָניע, וואַד-אַל חאַנין, ווערט גרויס דאָס ביע-נען-האַדעווען.

*

אַזיען. — די ערשטע יודישע קהלה אין יאַפּאָן. אין יאַפּאָן ווערט געגרינדעט די ערשטע יודישע קהלה. אין דער שאַאָרט קאָבע האָט אַ סוחר רייך צוזאַמענגערופֿען פֿון די דאָרטיגע יודען-35 פּערזאָן — וועלכע האָבען בעשלאָסען אויסצובויען אַ יודישע שול און צו שרייבען דעם לאַנדאָנער ראַבינער דר. אַרלער ער זאל צושיקען אַ רב און אַ שוחט.

איבערגעגעבען דעם גלח: פֿון דעם 12-טען יוני אן אַרבייט איך אומזיסט אַרויס-צוקריגען מיין טאָכטער פֿון דעם גלח'ס הענד. די פּאָליציי וויל מיר נישט העל-פֿען אין דעם, און דער גלח וויל אַליין נישט אַרויסגעבען מיין קינד. מיין אד-וואַקאַט האָט זיך שוין געווענדט צו דער פּאָליציי, צום פּראַקוראַר, צו דער זשאַנדערמעריע און האָט לעת-עתה גאַרנישט געפּוועלט. דאָס קראַקויער אַנטי-סעמיטישע בלאַט Głos narodu האָט מודיע געווען די מעשה אויף איהר שטייגער, אז מען האָט צוגענומען איין פֿיין קינד ביי אַ „ווילדען“ טאַטען. מיט האַכאכטונג, ליב קאַררייך.

*

רוסלאַנד. = וועגען דער יפויער שולע. אין די צייטונ-גען „הצפֿיר“ און „המליץ“ זענען געווען געדרוקט קלאַגבריעף וועגען דער שולע אין יפו, וועלכע האלט זיך ביי פֿערמאַכען ווייל דער אדעסער קא-מיטעט וויל זי נישט גענוג שטיצען. די מ. ל. ליליענבלום שרייבט וועגען דעם: „בשעת עס איז געגרינדעט געוואָרען די יפויער שולע האָט דער קא-מיטעט פֿון דער אָדעסער חברה בעשטימט פֿאַר איהר 4000 פֿר' אַלס שטיצע. דאָס געלד צוזאַמען מיט דעם שכר-למוד, וועלכען מען בעקומט פֿון די שולער און אויך נדבות פֿון ה' וויסאַצקי און אַנדערע, זענען געווען גענוג צום אויס-האַלטען די שולע. אַבער אייניגע „בעלי-טובות“ אין יפו וועלכע האָבען קיינ-מאַל נישט געקלערט וועגען פֿערגרעסערען די הכנסות פֿון דער שולע האָבען פֿערגרעסערט די הוצאות. נישט פֿערגענדיג דעם קאָמיטעט. דער סוף דערפֿון איז געווען, אז די לעצטע יאָהרען איז געווען די הוצאה גרעסער ווי די הכנסה. דאָס היינטיגע יאָהר האָט דער קאָמיטעט אויסגעגעבען אויף דער שולע דאפּעלט וויפֿיעל ער האָט בעשטימט אויף איהר“

„אַלס ה' גינצבערג איז צוריקגעקומען פֿון אַרץ-ישראל האָט ער מודיע געווען אז די יפויער שולע איז איין איינפֿאַכע שולע, ווי אַלע יודישע ניד-ריגע שולען און אז די יפויער איינוואָהנער ווילען נישט איבער זייער ארימקייט אז וויערע קינדער זאָלען לערנען אסך העברעאיש, ווי עס פֿערלאַנגען די חובבי ציון, וועלכע האלטען טייער די שולע. די קינדער טרעטען דערום אויס פֿון דער שולע אין מיטען לערנען, ווכען זיך אַ פרנסה אָרער סאַרען זיך אריינצוקומען אין „מִקוּה יִשְׂרָאֵל“ און יעדענפֿאַלס פֿערגעסען זיי די העברעאישע שפראַך. על כּן האָט ה' גינצבערג געזאָגט זיין מיינונג, אז די יפויער שולע פֿאַר יונגליך פּערדיענט נישט מען זאָל אויף איהר לעגען פֿיעל געלד, ער רעכענט אז די „חברה כל ישראל חברים“ וועט שטיצען די שולע נישט ענדערענדיג איהר פּראַגראַם, און האָט פֿאַרגעלעגט צו געבען שטיצע דער יפויער מערכען-שולע אויף געוויסע בעדינגונגען.

אלוא איז נישט ריכטיג, וואס די „קלאגער“ דערצעהלען, אז די שולע ווערט פֿערמאַכט דורך די חובבי ציון; אדרבא די חובבי ציון ווילען אויך וויי-טער געבען אויף דער שולע וויפֿיעל זיי האָבען פֿריהער בעשטימט. נאר זיי ווילען נישט צוגעבען נאָך 10,000 פֿר.

דער „הצפֿיר“ שרייבט מען וועגען דעם ענין, אז ה' גינצבערג נאָך ווין צוריקקומען פֿון אַרץ-ישראל האָט אַבגעגעבען אַ וין-וחשבון וועגען זיין ריווע אויף 9 אסיפות פֿון אדעסער קאָמיטעט. עס איז נישט אמת אז ער האט געזאָגט, אז מען דאַרף פֿערמאַכען די יפויער שולע. ה' גינצבערג איז יעצט נישט געוונד און קען זיך נישט פֿערגעהמען מיט קיין שום אַרבייט אין דערום טהון די סופרים אַ גרויס אונרעכט, וועלכע שטעלען איהם פֿראגען, און פֿיהרען מיט איהם ויכוחים בעת ער קען זיי נישט ענטפֿערען. וועגען דער קראַגהייט פֿון ה' גינצבערג האָט נאָך דער אדעסער קאָמיטעט נישט געענדיגט זיין אַרבייט וועגען דער רעוויזיאן און סכות-צייט האַפֿט דער קאָמיטעט צו ענדיגען די גאַנצע אַרבייט, אויך וועגען די שולען און לעהרער אין אַרץ-ישראל.

דאס שרייבען אום שבת. דער קיעווער פּאַפּעסטישעל (קוראַטאר) האָט פֿונאַנדער געשיקט אין די שולען פֿון ווין ראַיאן דעם פּאָלגענערן צירקולאַר: אזוי ווי דאס מיניסטעריום פֿון פּאָלקסבילדונג האָט שוין אייניגע מאל אַכגעזאָגט די ביטען פֿון יודישע קהלות און פּרווואטלייט אז מען זאָל בעפֿרייען יודישע קינדער ווערען לערנען זיך אין די מיטעל ווי אין די ניעדריגע שולען — פֿון שרייבען אים שבת, על כּן היים איך די דירעקטאָרען פֿון די מיטעלשולען און די אינספּעק-טאָרען פֿון די פּאָלקסשולען אז זיי זאָלען פֿון היינט אן און ווייטער צונעהמען קינדער נור פֿון אַזעלכע יודען, וועלכע וועלען זיך מתחיל זיין מיט זייער אונ-טערשריפֿט, דאס זייערע קינדער וועלען שרייבען אים שבת.

= סטאַטיסטישע צאָהלען. לויט די סטאַטיסטישע חשבונות, וועלכע זענען פֿערעפֿענטליכט אין „וואַרש' דניעוויק“ איז אין 1899-טען יאָהר געווען ביי יודען די קלענסטע צאָהל חתונות אין פֿערגלייך מיט פּרא-וואסלאוונע און קאַטויליקען. דאָביי האָבען יודען פֿיעל יונגער חתונה געהאַט ווי קריסטען. געבאָרען זענען ביי יודען וועניגער קינדער ווי ביי קאַטויליקען און פּראָטעסטאַנטען. (31,9 אויף 1000). ווי שטענדיג איז אויך דאס יאָהר געווען ביי יודען זעהר וועניג ממזרים. 2,12 אויף 1000, בעת ביי פּראוואסלאַוונע איז געווען 12,9. ביי קאַטויליקען 14,67.

די צאָהל פֿון געשטאָרבענע איז ביי יודען וועניגער וויא ביי קריסטען: 17,27 אויף 1000, בעת ביי קאַטויליקען איז געווען 24,82 און ביי פּראטעסטאַנ-טען 21,59. דער „וואַרש' דענעוויק“ בעמערקט אז עס איז שווער צו פֿערשטע-

אלגעמיינע וועלט נייעס.

די קורסען האָבען זיך אָנגעהויבען דעם 25 יוני, עס לערנען לעת-עתה 35 לעהרער.

ראַיאָן פֿערוואַמלונג פֿון ציוניסטען. ווי דער „פרידניעס, קראי" איז מודיע וועט קירצליך זיין אין יעקאטערינאסלאוו אַ ראַיאָן סיעזור פון ציוניסטען. עס וועלען קומען אויף דעם סיזור רעלעגאטען פֿון 4 גובער-ניעס, פֿון יעקאטערינאסלאווער, פאלטאווער, חארקאווער און קרימער. אויף דעם סיעזור וועלען ווערען אויסגעקלויבען דעלעגאטען צום לאַנדאָנער קאָנגרעס אין ווערען בעקלערט אייניגע לויפֿענדע ענינים.

דער יוסטיץ-מיניסטער איז מודיע, אז ווייל עס איז בטל געוואָרען דאָס פֿערשיקען אין סיביר וועט זיך די ערשטע 4 יאָהר אנוואַמלען אין די טיורמעס מעהר אַרעסטאַנטען בערך 9500 מענשען און דערום האָט מען בעשלאָסען צו פֿערגרעסערען די טיורמעס און אויסצובויען נייע, כדי עס זאל זיין אַרט פֿאַר אַלע. מען קלערט אויך צו ענדערען די אָרדנונגען אינעוועניג אין די טיורמעס, ווי צו מאַכען וואַרשטאַטען פֿון פֿערשידענע מלאכות וכדומה. די נייע טיורמעס וועלכע מען וועט אויסבויען וועלען זיין איינגעריכטעט ווי „איספראוויטעלנע" הייזער פֿאַר פֿערברעכער.

ווי לאנג דאָרפֿען קינדער שלאָפֿען? די פֿעטערבורגער מעדי-צינישע אקאדעמיע האָט בעקלערט די שאלה: וויפֿעל שעה דאַרפֿען שלאָפֿען קינדער, וועלכע בעזוכען די שולע. די שילער ווערען איינגעטהילט נאָך די יאָהרען אין 3-ען 1) קינדער וועלכע זענען נישט עלטער פֿון 10 יאָהר; 2) פֿון 10 ביי 13 יאָהר און 3) פֿון 13 יאָהר אָן און ווייטער. די ערשטע (ביז 10 יאָהר) דאַרפֿען שלאָפֿען 10-11 שעה אין אַ מעת-לעת; די צווייטע 9-10 שעה און די דריטע 8-9 שעה אין מעת-לעת. אין דער צייט דאַרף מען נישט פֿעררעכענען דאָס אויסטאהן און אַנטהון פֿון די קליידער. געוונטע קינדער, וועלכע האָבען וועניג בלוט און ווערען געשוונד מיר, דאַרפֿען שלאָפֿען מיט איין האַלבע אָדער אַ גאַנצע שעה מעהר. אין דער צייט פֿון די עקאמענס דאַרפֿען די קינדער נאָך מעהר שלאָפֿען, ווייל זיי אַרבייטען מעהר מיט דעם מוח.

שבת.

(א בילד.)

פֿרייטאָג פֿאַרנאַכט.

אין שטוב איז צוגעדאמט. דער טיש איז געגרייט. אויבען ליגען צוויי חלות, פֿערדעקט מיט אַ רויט טישטיכל. און אויף דעם אַנדערן עק שטעהען צוויי מעשענע לייכטער. פֿון ביידע זייטען צוויי לעהמליך מיט פֿאַרטיגע לייכט אַריינגעשטעקט.

אויפֿן קאַנאַפֿקעלע, וואָס שטעהט ביי דער הרובע ליגט אַ קראַנץ קער, צוגעדעקט מיט אַ רויטער קאַלדרע, פֿון דער קאַלדרע קוקט אַרויס אַ בלאַסער פֿנים איין אָבגעצעהרטער, מיט רויטע פֿלעקען אויף די בלאַסע אויסגעטרוקענטע באַקען. דער פֿנים איז בעדעמט מיט אַ שוואַרצען באַרד. אויפֿן קאַפֿ טראַגט דער קראַנקער אַ יאַרמעלקע. פֿון דער יאַרמעלקע קוקען אַרויס שוואַרצע האָר און צוויי שוואַרצע פֿאַות. אויף דעם קראַנץ קענס פֿנים זעהט מען נישט קיין פֿלעק פֿון לעבען; נאָר אין זיינע שוואַר-צע, גרויסע אויגען לייכטעט נאָך איין אָבשיין פֿון לעבען.

נעבען קראַנקען זוף אַ ביינקיל זיצט אַ מיידעלע פֿון אַ יאָהר ניין, די האָר פֿונ'ם קאַפֿ זענען פֿייכט, מע האָט זי נישט לאַנג אויסגעצוואָגען „לִכְבוֹד שַׁבָּת". דאָס מיידעלע זיצט באַרוויס, נאָר אָנגעטהון אין אַ העמד דיל מיט אַ קליידעלע, דאָס קינד זיצט און וואַרפֿט זיך מיט די פֿיסליך אַהין און אַהער און איז שטאַרק פֿערטיפֿט אין 'איהר אַרבייט'; נאָר זי מאַכט איהרע בעוועגונגען שטיל אַהן אַ רעז.

דער קראַנקער האָט זיך צוהוסט.

— קהע, קהע, קהע, קהע — האָט זיך געהערט פֿון דעם קראַנץ קענס געלעגער.

— וואָס איז, טאַטע? — האָט געפֿרעגט דאָס מיידעלע וואַרפֿענ-דיג מיט די פֿיסליך.

דער קראַנקער האָט נאָר נישט געענפֿערט.

ער האָט פּאַוואָלע מיט זיינע מאַגערע הענד אויפֿגעהויבען זיין קאַפֿ; ער האָט אַראָבגערוקט די יאַרמעלקע און געהאַלטען אין איין הוסטען. קהע קהע, קהע קהע, האָט עס געריסען ביי איהם פֿון דער ברוסט, פֿריהער הייזערדיג און דערנאָך האָט זיך דער הוסט אַלין גע-שטאַרקט, געזאַטען אין דער ברוסט, געגרילצט אין אויער. דער קראַנץ

רוסלאַנד. איין איינזענבאָהן-אומגליק. פֿרייטאָג פֿריה, דעם 13-טען

יולי 6 וואַרשט ווייט פֿון וואַרשאַ איז געווען אַ גרויס אומגליק אויף דער וואַרשוי-ווינער אייזענבאָהן; 2 פּאָיעזדען פֿון וועלכע איינער איז געגאַנגען פֿון וואַרשוי, און דער אַנדערער קיין וואַרשוי, האָבען זיך אָנגעשטויסען און 2 מענשען זענען געהרגט געוואָרען אויף טויט און 38 מענשען פֿערוואונדעט געוואָרען, פֿון די פֿערוואונדעטע זענען 2 געשטארבען, דאָרונטער אַ וואַרשויער פֿאַבריקאַנט און מיליאָנער ה' מאיר וואָלאַנאווסקי.

פֿון די פֿערוואונדעטע איז איינער אַ קאַנדוקטאָר שטערבליך קראַנק און די איבעריגע וועלען וואַהרשיינליך געזונד ווערען. איין פּאָלינישער ליטעראַט ריימאַנט איז געוואָרען פֿויב און אויסערדעם איז ער געוואָרען אזוי גערוועזן או ער האָט מורא אַראָבצושטעלען די פֿיס אויף דער ערר. 2 פּאַסאַזשירען זענען פֿון שרעק משוגע געוואָרען. די פֿערוואַלטונג האָט בעזלאָסען אַז מען זאל אַלע וועלכע האָבען געליטען פֿון דעם אומגליק אויסצאָהלען דעם שאָרען נישט וואַרטענדיג ביז זיי וועלען אָנגעבען אין סוד. ווי עס איז געקומען די יריעה וועגען אומגליק קיין בערלין זענען געפֿאלען די אַקציעס פֿון דער ווינער באָהן אויף 5 פּראָצענט.

די יורשים פֿון ה' וואַלאַנאווסקי האָבען מנרב געווען צום זכר פֿון געשטאַרבענעם: 12,500 ר' אַלס קרן-קימת פֿון וועלכען דער פּראָצענט זאל צוטהיילט ווערען צווישען די אַרימע לייט אין דער געבורטס-שטאָרט פֿון ה' וואַלאַנאווסקי. 12,500 ר' דער יורישער קהלה אין וואַרשאַ, 12,500 ר' אויף דער יורישער האַנדווערקער שילע אין וואַרשאַ און נאָך 12,500 ר' אויף פֿער-שירענע צדקה-זאַכען.

— די פֿערוואַלטונג פֿון די פֿרוויסליאנער באָהנען האָט פּערעפֿענטליכט דעם בעפֿעהל פֿון האַנדעלסדעפּארטעמענט וועגען פֿרויען וואָס מען דאַרף צאָהלען די אייזענבאָהנען פֿאַר דעם היטען פֿון סחורה וועלכע ווערט נישט אַראָבגענומען אין דער צייט פֿון באָהן. דער פֿרוי פֿאַר דעם היטען איז אַזוי: פֿאַר די ערשטע 5 טעג, נאָך דעם ווי עס געהט אויס דער מערמין פֿון אָב-נעהמען די סחורה, צאָהלט מען 2 קאַפֿ' פֿון פֿור פֿאַר יעדען טאָג; דעם 6-טען, 7-טען און 8-טען טאָג—4 קאַפֿ' פֿון פֿור פֿאַר יעדען טאָג; דעם 9-טען, 10-טען און 11-טען—6 קאַפֿ'; דעם 12, 13 און 14-טען—8 קאַפֿ' פֿער פֿור, און ווען די סחירה בלייבט נאָך לענגער ביז אַ חרש דאַרף מען צאָהלען 1 קאַפֿ' פֿער פֿור טעגליך פֿון 15-טען טאָג אָן און ווייטער.

— די פֿערוואַלטונג פֿון די אייזענבאָהנען וועט אַרויסגעבען קירצליך נייע בעשטימונגען וועגען אָבצאָהל פֿאַר נאַכנאַהמען אויף סחורות. פֿאַר אַ נאַכנאַהמע ביז 200 ר' וועט מען צאָהלען דער אייזענבאָהן 1/2 ק' פֿון רובעל, אָבער נישט וועניגער ווי 10 ק' פֿון יעדער נאַכנאַהמע. ווען די נאַכנאַהמע טרעפֿט אָן מעהר ווי 200 ר' וועט מען צאָהלען 1/4 ק' פֿון רובעל אָבער נישט וועניגער ווי 1 רובעל פֿון יעדער נאַכנאַהמע.

— לויט דעם בעפֿעהל פֿון פֿינאַנץ-מיניסטער פֿון 1-טען יולי ווערען אָנגענומען אין רייכסבאַנק נור אַזעלכע וועקסלען אויף וועלכע דער אויסשטע-לער רתמים נישט נור זיין נאָמען נאָר אויך דעם פֿאַטערס נאָמען. וועקסלען אויף וועלכע עס איז נור געחתמט דער אייגענער נאָמען אַליין, אזוי ווי עס איז געווען איינגעפֿיהרט ביז אַהער, ווערען נישט אָנגענומען אין קיין שום אַבטהיילונג פֿון רייכסבאַנק.

קייזערליכע בעפֿעהלען. — לויט דעם קייזערליכען בעפֿעהל צום סענאַט וועלען ווערען אַרויסגעלאָזען אַסיגנאַציעס צו פֿרעזיג רובעל. כדי ממלא צו זיין די צאָהל פֿון דעם חיל וועלכער דיענט אויס זיין צייט, וועלען אין גאַנץ רוסלאַנד גענומען ווערען היינטיגס יאָהר צום מיליטער 297,000 מאַן.

פֿערוואַמלונגען אין פֿינלאַנד. לויט דעם קייזערליכען בעפֿעהל ווערט בטל דער זכות פֿון די פֿינלענדער צו מאַכען פֿערוואַמלונגען אַהן איין ערלויבניש און פֿון איצט אָן וועט נישט טאָרען זיין קיין פֿערוואַמלונג אַהן איין ערלויבניש; דאָבוי מוז ווערען אונטערגעשריבען די ביטע וועגען איין ערלויבניש פֿון 3 שטאַרטלייט וועלכע מאַכען די פֿערוואַמלונג און וועלכע זע-נען בעקאַנט דער אַדמיניסטראַציע אַלס „זיכערע" מענשען. די ערלויבניש פֿערלירט איהר קראַפֿט אויב די פֿערוואַמלונג וועט נישט געפֿענעט ווערען אַ שעה נאָך דער בעשטימטער צייט און אויך אויב עס וועט זיין אין מיטען דער פֿערוואַמלונג איין הפסק אויף מעהר ווי אַ שעה.

— טעכנאלאגישער אינסטיטוט אין טאַמסק. אין טאַמסק ווערט געעפֿענט אַ טעכנאלאגישער אינסטיטוט. דער אינסטיטוט וועט האָבען 4 אָב-טהיילונגען: אַ מעכאַנישע, כעמישע, אינזשענערע און פֿון בערגבוי. דער קורס וועט זיין אַ פֿינפֿיעהריגער. צום ערשטען וועלען ווערען אַריינגענומען איין-וואָהנער פֿון אוימיש רוסלאַנד.

— פֿעדאָגאגישע קורסען. ווי אין פֿאַריגען יאָהר האָט דער קוראטאר (פּאַפּעטשיטעל פֿון וואַרשאַווער לעהרראַיאָן אויך היינטיגס יאָהר ער-לויבט אַז מען זאל מאַכען אין דער פֿרייער זומער-צייט פּעדאָגאגישע קורסען פֿאַר די לעהרער, וועלכע לערנען רוסישע שפּראַך און חשבון אין די חרשים.

גאט וועט העלפֿען, ער וועט אין גיכען געזונד ווערען און וועט
מסמא געפינען עפֿים א געשעפט, גאט וועט אונז נישט פֿערלאזען. — האָט
זי זיך געטרייסט, דערוויל איז זי ליידג נישט געזעסען.
איהר ביטערע לאַגע האָט איהר צינגעבען מוטה און קראַפֿט.
זי האָט איהר ביסיל ציהרונג פֿערקויפֿט און געמאַכט זיך אַ קליין
קלייטל.

דריי יאָהר זענען אַוועק פֿון יענער צייט.
ווי אזוי עס איז, נאָר גאָט האָט זי דאָך נישט פֿערלאזט, עס איז
איהר טאַקע זעהר ביטער און זייער אָנגעקומען די פֿרנסה, דאָך האָט זי
געהאַט איהר שטיקל ברויט; נאָר זיין געזונד האָט זיך נישט אומגע-
קעהרט; ער איז געוואָרען וואָס אַ טאָג שוואַכער און קראַנקער.
* * *

זי האָט געגעבען אַ קוק אויף איהר קראַנקען מאַן, אויף זיין
בלאַסען אָנגעצהרעטען פֿנים און פֿון איהרע אויגען האָבען געזונען
טרעהרען.

אַ גאַנצע וואָך האָט זי קיין צייט נישט, זי זאל זיך בעטראַכטען ווי
אזוי אומגליקליך זי איז, די פֿרנסה, די האַראַוואַניע אין שטוב, דאָס
אַרומטאַנצען אַרום די קינדער און אַרום דעם קראַנקען מאַן, — דאָס האָט
ביי איהר די גאַנצע צייט מיט אַלע געדאַנקען צוגענומען, זי איז גערן אַז
עס קומט די צייט פֿון שלאָפֿען, ווען זי פֿאַלט אַנדער אויף איהר גע-
לעגער מיד און אָנגעהאַרעוועט ווי אַ דערהגעשטע.

נאָר אַז עס געקומען שבת, דער טאָג פֿון רוה, האָט זי דענסמאַלט
געהאַט צייט צו בעטראַכטען איהר ביטערע לאַגע, איהר עלענד, און
אויסצוויינען איהר ביטער האַרץ.

ווען וועט זיין אַ סוף צו מיינע צרות, צו מיינע ליידען? האָט זי
זיך געפֿרעגט, און האָט אויף דעם קיין שום ענפֿער נישט געקענט געפֿינען,
נור ביטערע פֿערצווייפֿעלטע טרעהרען, זי האָט פֿאַר זיך אין דער צוקונפֿט
קיין שום האַפֿנונגסשטראַהל נישט געזעהן, נור אַ גרויסען, ברייטען, לאַנגען
ים פֿון צרות אָהן אַ ברעג, אָהן אַ סוף.

ביי איהר אין די געדאַנקען האָט געגעבען אַ בלייטשטע.
אַז ער וועט שטאַרבען וועט איהר גרינגער ווערען.

נאָר דער געדאַנק האָט זי נאָך מעהר געשטאַקען.
צוזאַמען מיט דעם געדאַנק איז געשטאַנען פֿאַר איהרע אויגען דער
שרעקליכער גאַמען "אַלמנה", "יתומים", קינדער געבעכליך אָהן אַ טאַטען.
דאָס האָט זי נאָך מעהר געשראַקען ווי איהר איצטיג עלענד.

"ווי אזוי קענען אויסוואַקסען קינדער אָהן אַ טאַטען? אצינד, האָטש
ער איז קראַנק, דאָך גיט ער השָקחה, זיי זאָלען דאווענען, לערנען; און
ווער וועט השגחה געבען אַז ער וועט שטאַרבען?"

"שטראַף מיך נישט, רבֿנוּ יְשׁוּעָה, פֿאַר מיין שלעכטען געדאַנק
האָט זי געבעטען פֿונם גאַנצען האַרצען — איך נעהם אויף מיר צו
ליידען און פֿערשוואַרצען צו ווערען, אבי ער זאל נישט שטאַרבען, לאָס
איך נישט הייסען דעם ביטערן גאַמען "אַלמנה", און מיינע קינדער זאָלען
נישט זיין קיין "יתומים".
* * *

ער ליגט אויף זיין געלענער, דער קאָפּ אַביסיל אונטערגעוויבען
אַן אָנגעשפֿאַרט, אין דער האַנד האַלט ער אַ סידור און איז "מקבל שבת",
זיינע בלאַסע ליפֿען בעוועגען זיך קוים־קוים, און שעפֿטשען די ווערטער
פֿונם דאווענען; נאָר זיינע געדאַנקען זענען גאַנץ ווייט פֿונם דאווענען.
ער ווייס אַז ער איז געפֿעהרליך קראַנק; ער ווייס וויפֿיעל זיין אומד
גליקליך ווייב ליידעט און טראַגט איבער, און נישט נור ער קען איהר
נאָר נישט העלפֿען, נאָר ער פֿאַלט איהר נאָך צולאַסט מיט זיין קריינק,
מיט דער איבריגער הוצאה, וואָס מע דאַרף האָבען פֿון זיינע וועגען,
און מיט דער אַרבייט צו געהן אַרום איהם. און דערצו נאָך האָט איהם
די קריינק געמאַכט קאַפֿריזונע, און מיט זיין פֿעס האָט ער נישט איינמאַל
פֿערישאַפֿט זיין ווייב פֿיעל אומזיסטיגע יסורים. ער זעהט און ווייס דאָס
אַלעס און דאָס האַרץ ווערט איהם צוריסען פֿאַר וועהטאָג, און זיינע
ליפֿען מורמלען: "איין אויסלעזער איז דאָ — נור דער טויט", און אין

קער האָט זיך אַ נירערגעזעצט און געהוסט און געהאַרקעט ביז ער האָט
אַרויפֿגעבראַכט דעם לעהיין.

דאָס מיידעלע איז אַליין פֿערנומען מיט איהר אַרבייט; זי האַלט
אין איין שאַקלען מיט די פֿיסליך, איהר קראַנקער פֿאַטער געהט זי זעהר
וועניג אָן.

דער קראַנקער האָט אויסגעגלייכט די קנייטשען פֿון קייטשען, צוריק
אַוועק געלעגט דעם קאָפּ, פֿערמאַכט די אויגען, אזוי איז ער געלעגען
עטליכע מינוט, דערנאָך האָט ער געזאָגט גאַנץ שטיל:

— לאַה!

— וואָס איז, טאַטע? — האָט דאָס מיידעלע געפֿרעגט, האַלטענ-
דיג אין איין שאַקלען מיט די פֿיסליך.

— זאָג... דער... מאַמען... עס איז שוין... צייט... צו בענטשען...
ליכט.

דאָס מיידעלע האָט זיך נישט אויפֿגעהויבען פֿונם אָרט; זי האָט
געשריען דורך דער אָפֿענער טהור אין קלייט אַריין.

— מאַמע, פֿערמאַך די קלייט, דער טאַטע זאָגט, ס'איז שוין צייט
צו בענטשען ליכט.

— איך געה, איך געה! — האָט די מוטער געענפֿערט פֿון דער
קלייט.

זי האָט אין דער גיך אָפֿגעפֿט'ט עטליכע ווייבער. איינער האָט זי
פֿערקויפֿט פֿאַר אַ קאָפּיקע טהעע; דער אַנדערער — פֿאַר צוויי קאָפּיקעס
צוקער, דער דריטער — צוויי הלביענע ליכט. זי האט גיך פֿערמאַכט די
לאָדען, די טהור און איז אַריינגעקומען אין שטוב אַריין.

— דו האָסט געטרונקען דאָס גלאָז מילך? — האָט זי געפֿרעגט
דעם קראַנקען.

— יאָ... איך האָב... געטרונקען. — האָט געענפֿערט דער קראַנקער.
— און דו, לאַהניו טאַכטער — האָט זי זיך געווענדעט צום

קינד — דער רוה זאָל דיר געהען! דו האָסט נישט געקאָנט אַליין אָנ-
טהון די שיכליך? עס איז דאָך שבת!

דאָס מיידעלע האָט געהאַלטען דאָס קעפּיל אַראָב און האָט נאָר
נישט געענפֿערט.

די מוטער איז צוגעגאַנגען צום טיש, אָנגעצונדען די ליכט, פֿער-
דעקט זיך דעם פֿנים מיט די הענט און האָט געבענישט ליכט.

זי האָט זיך געזעצט אויף דעם סאָפּקעלע געבען פֿענסטער זיך
אַביסיל אָבצורוהען.

נור שבת האָט זי זיך אַביסיל געקאָנט אכרוהען פֿון איהר שווערער
אַרבייט, פֿון איהר פלאַגען זיך די גאַנצע וואָך אָהן אַ מינוט רוה, מיט
דעם גאַנצען פֿח און מַח.

זי איז פֿערוונקען אין געדאַנקען.

זי האָט זיך דערמאַנהט אין אַמאָליגע גליקליכע צייטען.

זי האָט אַמאָל אויך געוואוסט פֿון אַלעבען צו זאָגען, ער איז געווען
געזונד, עטליכע הונדערט רובל האָבען זיי געהאַט, די קעסט ביי איהרע
עלטערן האָבען זיך געענדיגט, זיי האָבען זיך געמאַכט אַ קלייט און
האַטש ער איז געווען פֿון תּמיר אַ בית־המדרש'ניק, אַ באַנקוועטשער,
דאָך האָט ער זיך גיך אויסגעלערענט די "תורה" פֿון קרעמער; זי האָט
איהם אויך געהאַלפֿען, זיי האָבען געהאַט פֿרנסה און האָבען גענעסען
ברויט פֿפֿבֿוד; נאָר מיט דער צייט איז צו געקומען אין זייער שטערטיל
אַ מאַסע נייע קלייטען, די קאַנקרענין איז געוואָרען גרויס, דער פֿדיון
קליין און די פֿערדינסטען נאָך קלענער, מע האָט געמוזט אָנקומען לייהען
געלד אויף פראַצענט און וואַכענגעלד צו צאָהלען די וועקסלען פֿאַר
סחורה. — דער פראַצענט האָט פּאַוואָלע אויפֿגעגעסען דעם קרן מיטן
רנה, די געלייזכות האָבען איהם בענומען און ער איז נאָך געבליבען
אַ געל־הוב.

ער האָט דאָס נישט געקאָנט אַריבערטראַגען און איז פֿאַר צרות
קראַנק געוואָרען.

דאָס גאַנצע פעקיל מיט צרות איז געפֿאַלען אויף איהר; דער עול
פֿון דער פֿרנסה, די קינדער, דער קראַנקער, אַלעס, אַלעס אויף איהר!
נאָר זי האָט דעם מוטה נישט פֿערלאָרען.

VI.

ס'איז מקוים געווארען די שרעקליכע נבואה פון אלע נביאים. די רייכע שטאדט ירושלים איז געווארען ווי א פֿעלד, וואס בלאנדען ארום ווילדע היות. דער מדרש שילדערט אָב די טרויריגע סצענע אין זעלטענע לעגענדען, וועלכע מיר האלטען פֿאַר נייטזיג דאָ צו בריינגען. אין דעם טאָג זענען צונויפֿגעקומען אלע פֿעלקער אַרום ירושלים, רייטער און פוסגעהער האָבען בעלאַגערט די שטאָדט, און די הימלען האָבען זיך געעפֿענט, די ערד האָט געציטערט, די וועלט איז אויף גע-ווען. אין דעם טאָג האָט גאָט דער הערשער געזאָגט — ווען גאָט בויט דאָס הויז נעהמען זיך מענשען אומזיסט עס איינצוואַרפֿען, אַז גאָט פֿאַסט אויף די שטאדט, קען איהר נישט בייקומען דער פֿלייסנסטער שונא. כּוועל דריבער רוחיג ווארטען ביז מיין פֿאַלק וועט בעסער ווע-רען און בעטען פֿערצייהונג. —

פלוצלינג אָבער הערט זיך גאָטס מעכטיגער קול, אַ אונמוטיג וויינענדיגער קול, גאָטס אויגען קוקען אָן די הייליגע שטאָדט און גי-סען טייכען טרעהרען. די טייכען צוויסען זיך און אין גאַנץ לאַנד ווערט אַ קלאָג. ס'הערען זיך קרעכצען און טרעהרען: צו וואָס האָבען יודען געזינדיגט? פֿאַר וואָס איז געווארען די הייליגע וואָהנונג אַ אַרט פֿאַר אלע פֿערברעכער? פֿאַר וואָס איז צווישערט די הייליגע שטאָדט, פֿאַר וואָס שפּאַטען פֿון יודען אלע פֿעלקער טאָג ווי נאכט? אַז גאָט הייסט וויינען, קען דען ווער איינהאלטען די טרעהרען? די מלאכים, די רוחיגע, פֿרעהליכע מלאכים פֿערגיסען אויך טייכען טרעהרען; אלע בליטצענדע עדעלישטיינער פֿון הימעל זענען שוואַרץ געוואָרען און די שווערע בלייענע וואַלקען זענען פֿול מיט טרעהרען. און גאָטס מלאך, וואָס צו איהם געהערט די גאנצע וועלט און אונ-טער זיין האַנד איז יעדער מענש, דער גרויסער מלאך מַטְטְרוֹן, ער איז געפֿלויגען צום הימעל פֿון אונטער דער ערד, איהם איז נאָכגעגאַנגען אַ דונסט ווי אַפֿאַרע. נאָר נישט קיין פֿאַרע פֿון אַרענען אָדער אַ טוי, נאָר אַ דונסט, וואָס מאַכט פֿינסטער די ליכטיגקייט, אַ פֿינסטערער דונסט וואָס קומט פֿאַר אַ מנפה צו שטיקען די אומגליקליכע מענשען, צו פֿערהושכֿן דאָס לעבען.

— מיר וועלען אלע וויינען — האָט געזאָגט דער מלאך מַטְטְרוֹן מיט אַ צובראָכענעם קול — אלע מלאכים צוזאַמען וועלען מיר וויינען, נור דו גאָט וויין נישט.

גאָט האָט איהם אָבער געענטפֿערט:

— לאָז מיר און איך וועל בעוויינען דאָס פֿאַלק, אַז איהר וועט מיר שטערען, וועל איך אַוועקפֿליהען אויף מייע ווינדען, זיך בע-האַלטען אפילו פֿון אייך מלאכים און דאָרטען וועלען מייע אויגען שטילערהייט גיסען טייכען טרעהרען אויף דעם גלות פֿון יהודה. און גאָט האָט צוזאַמענגערופֿען אלע מלאכים, און זיי זענען אַראָפֿגעגאַנגען אויף די ערד צו קוקען, וואָס ס'איז געוואָרען פֿון דעם בית-המקדש. די שונאים האָבען אָנגעצונדען אַ גרויס פֿייער און גאָטס הויז האָט געפֿלאַקערט פֿון איין ברעג ביז דעם צווייטען. זיי האָבען דערוועהן ירמיהו הנביא, וואָס איז אויך געשטאַנען נישט ווייט, זיין געזיכט איז בלאַס געוואָרען, פֿון גרויסע יסורים האָט ער זיך געקלאַפט אין האַרצען און געקלאָגט ביטער. דעמאָלט האָט זיך גאָט אָנגערופֿען? און דאָס איז מיין הויז, וואו מיין נאָמען האָט געזאָלט רוחען? אַוואו, זענט איהר, קינדער מייע? וואו זענט איהר מייע כּהנים? קינדער, קינדער, זעהט וואָס איהר האָט געמאַכט? וועניג האָב איך אייך אָנגעזאָגט, וועניג געשיקט צו אייך מייע נביאים? איהר האָט אָבער נישט געוואָלט פֿאַלגען און נישט תשובה געטוהן.

ירמיהו איז צומישט געוואָרען און גאָט האָט צו איהם ווייטער געזאָגט:

דו ווייסט ווי ס'קומט מיר פֿאַר דער הורבֿן. אַזוי ווי אַ מענש, וואָס זיין בן יחיד איז איהם געשטאַרבען פֿלוטצלינג אונטער דער חופּה.... וואָס שטעהסט דו דאָ, נביא? וואָס קלאָגסט דו, וואָס שרייסט דו, וואָס בעוויינסט דו נאָך מיין זעהן? געה בעסער — שלאָף נישט — וועק אויף די טוידטע, די הייליגע אבות, וועלכע לעבען אין די קברֿים.

זיין דאוונען האָט ער איין פֿקשה צו גאָט: "ער זאָל גיך שיקען דעם גוטען טויט און איהם בעפֿרייען פֿון אלע זיינע צרות און ליידען."

* * *

פלוצים האָט זיך די טיהר אויפֿגעפֿענט און אַ יונגעלע פֿון אַיָהר צעהן איז אַריינגעקומען אין שטוב, אָנגעהוּן אין אַ לאַנג שפּאַט־דיג קאַפּאַטקעלע מיט צוויי לאַנגע פּאַה־קעליך, מיט אַסדור אונטער דעם אָרם. — אַ גוט שפּת! — האָט געזאָגט דאָס יונגעלע מיט אַ הויך קלינגענדיגען קול־ביל.

עס האָט אויסגעוויזען אַז צוזאַמען מיט דעם יונגעלע איז אַריי-געקומען אין שטוב דער הייליגער שפּת אַליין, און האָט פֿערטריבען זאָרג און טרויער און האָט פֿערשפּרייט מיט זיין מילדער האַנד מילדהייט און טרייסט.

דעם יונגעלעס "גוט שפּת" האָט אַריינגעדונגען טיעף צו זיינע עלטערן אין די הערצער און האָט דאָרטען ניי לעבען אין האָפֿנונג דערוועקט.

— אַ גוט שפּת! — האָט געענטפֿערט די מוטער, איהרע מוטער-ליכע אויגען האָבען גערוהט אויפֿן פֿנימיל פֿונים קינד, און איהרע טרויריגע געדאַנקען זענען פֿערשוואַנדען געוואָרען, אין דעם קינד'ס אויגעליך האָט איהר געשימערט אַ נייע וועלט מיט נייע האָפֿנונגען.

— אַ גוט שפּת! — האָבען געשעפטשעט דעם קראַנקענס ליפֿען, און זיין קראַנק האַרץ האָט פֿרישער גענומען עטהעמען; ניין, ער וועט נישט אַבשטאַרבען אין גאַנצען, ער וועט נאָך זיין טויט איבערניי אויפֿ-לעבען אין דעם קינד, ער וועט רוחיג שטאַרבען, ער לאָזט איבער נאָך זיך "אַ קדיש".

דער הורבֿן.

[פארטזעצונג]

צדקיהו מיט זיין שוואַכער נאָטור איז געווען צו שטאַלין זיך אונטערצוגעבען. ער האָט געבעטען דעם נביא דאָס געשפּרעך זאָל ווייטער נישט קומען און איז געבליבען ביי דאָס זיינע.

אכטצעהן הרישים האָט נבוכדנצר אומזיסט אָנגעווענדט אלע קרעפֿטען, די שטאַרקע מויערן פֿון ירושלים האָבען אויסגעהאַלטען אלע קלעפּ. דעם 12 טאָג אין תמוז זענען די מויערן צובראָכען גע-וואָרען און נבוכדנצר איז אַריין אין שטאָדט פֿון צפּון זייט, פֿון דעם טאָג אָן פֿאַסטען די יודען דעם תענית "שבעה-עשר בתמוז".

אַז צדקיהו איז דערפֿון געוואָהר געוואָרען, איז ער באַלד אַנטלויפֿען מיט דעם רעשט חיל דורך אַנאָדער טהויער, ביי דעם וועל-דיל ירהו האָט זיי דער שונא געהאַפט. נבוכדנצר האָט מיטגענומען דעם קעניג צו קיהו קיין רבֿלָה און דאָרטען האָט ער אַרויסגעגעבען אַ פּסק איהם אויסצושטעלען די אויגען, נאָר פֿאַרדעם אין זיין געגענוואָרט צו קוילען אלע זיינע קינדער און די פֿירשטען פֿון ירושלים.

דער פּסק איז געשעהען אין דעם בלינדען קעניג צדקיהו האָט מען אַוועקגעפֿיהרט אין קייטען קיין בבל. נבוכדנצר האָט געוואָלט איינ-מאַל פֿאַר אלע מאָל מאַכען אַ תל פֿון ירושלים, און דעם ניינטען טאָג אין אָב איז געקומען זיין הויפּט-מאַרשאַל נבוכדנצר קיין ירושלים זיך נוקם צו זיין מיט דעם רעשט ביסיל יודען. דעם כּהן גדול מיט אלע איבריגע כּהנים און לויים וואָס זענען געווען אין בית-המקדש האָט ער פֿערטריעבען קיין רבֿלָה און דאָרטען האָבען זיי געהאַט אַזאַ סוף, ווי אלע פֿירשטען פֿון ירושלים, זיך געזענענט מיט'ן לעבען דורך דעם שאַרפען שווערד. אלע טהויערע כלים, גאָלד און זילבער האָט נבוכדנצר אויף נבוכדנצרס בעפֿעהל אַוועקגעשיקט קיין בבל. נאָכדעם האָט ער אונטערגעצונדען דעם קעניגס פֿאַלאַץ און דעם בית-המקדש. דאָס איז געווען דער ניינטער טאָג אין אָב, ווען עס איז פֿערברענט געוואָרען דער גרויסער און פֿראַכטפֿאַלער בית-המקדש, וועלכען שלמה המלך האָט קוים אויסגעבויט אין צוואַנציג יאָהר.

דעם גרויסען טרויער און אומגליק האָט דערגאַנג ירמיהו הנביא בעקלאָגט אין זיין מגלת "איכה", וועלכע מען לייענט עד היום יעדעס יאָהר אין דעם תענית תשעה-באב.

—וואָס ווײַנט איהר, וואָס שרייט איהר, וואָס האָט איהר אייך אלע צוזאמענגענומען אויף מיר?
און די מלאכים האָבען געענטפֿערט;
מיר ווײַנען און קלאָגען, ווייל מיר קענען נישט צוקוקען דיין טרייען דינערס אברהם'ס צרות. אָט איז ער געקומען אַהער און בעט רחמים פֿאַר זיינע קינדער, דו גאָט ווילסט איהם אָבער נישט הערען, דעמאָלט האָט גאָט געפֿרעגט אברהם-אבינו!
—וואָס פֿערלאַנגסט דו אברהם פֿון מיר?

און אברהם האָט געענטפֿערט:
דו פֿרעגסט מיך, גאָט אונזער פֿאָטער, ווייסט דו דען נישט אז מיינע קינדער זענען פֿערוואַגעלט, נאָך מעהר זענען געהרגעט, גע-שאַכטען און זייער בלוט גיסט זיך אויף די גאַסען. דיין הויז, גאָט, דער בית-המקדש, ברענט אין איין פֿייער און דאָס איז אַליין אין דער שטאָדט אויף דעם באָרג, וואו כִּהאָב נישט מורא געהאט מקריב צו זיין פֿאַר גאָט מיין איינציגן זוהן, מיין טהייערען בן-יחיד.

גאָט האָט איהם אויסגעהאַרנט און געזאָגט:
—דיינע קינדער אָבער, אברהם, האָבען געזינדיגט, שטאַרק גע-זינדיגט און דעריבער זענען זיי אין גלות, אלע יודען זענען עובר אויף די תורה.

גאָט! — האָט אברהם אויסגעשריען — דו ביסט דאָך אַ הער-ליכער ריכטער, זעה, מיינע קינדער לערנען דאָך די תורה טאָג ווי נאכט, און ספּרי-תורות זענען דאָך כמעט אין יעדעס יודישען הויז?
—וואָס העלפֿען די ספרים? — האָט גאָט געענטפֿערט, אז זיי זענען נור לְמַדְאִיתֵינוּ. אָט זאָל די תורה אַליין עדות זאָגען, אויב דיינע קינדער זוכען נישט פֿערשידענע מיטלען צו פֿערפֿיהרען אלע דינים און נישט טהון, וואָס אין דער תורה שטעהט געשריבען.

און די תורה האָט עדות געזאָגט אז גאָט איז גערעכט, דעמאָלט האָט אברהם געזאָגט צו דער תורה:

—טאָכטער! דו וועניגסטענס האָסט דאָך בעדאַרפֿט שווייגען, געדיינק נור יענע צייט, ווען גאָט האָט זיך אַרומגעפֿיהרט מיט דיר איבער אלע פֿעלקער, און קיין נאציאָן האָט דיר נישט געוואַלט אַנד-קוקען. דו האָסט דיר אַרומגעוואַלגערט צווישען די אומות פֿון איין באָרג אויף דעם אַנדערן, פֿון איין טהייל אויף דעם צווייטען פֿון שַׁעִיר צו פֿאָרן, ביז צום סוף ביסט דו געקומען אויף דעם באָרג סיני, אויף דעם געטליכען באָרג. דאָרטען האָבען דיר מיינע קינדער צו-גענומען מיט ביידע הענד, ביי זיי האָסט דו זיך געקענט אַברוהען, אין זייערע פּאַלאַצען האָבען זיי דיר געגעבען דעם אויבער-אָן, זייערע עדעללייט האָבען דיר טהייער געהאלטען ווי אַניאייגען קינד, דו ביסט געווען זייער נחת, זייער טרייסט, און איצט אז זיי זענען אין אַ צרה האָסט דו אַליין פֿערגעסען, דו ביסט נאָך גאָר געוואַרען זייער שונא און זאָנסט אויף זיי שלעכטע עדות, די זינד דערמאנסט דו, חסרונות זוכסט דו און גרויסע מעלות פֿערשווייגסט דו?

די תורה האָט זיך פֿערשעמט און זיך שטיל אָנגערוקט.

(ענדע קומט.)

מ. פֿרייד.

פֿיר די הונגערדיגע אין בעסעראביען:

ה' סטודענט בורשטיין 5 רובל; ה' אברהם יוסף קליאזע, איונגראד 50 קאפּ; ס"ה 5.50 רובל.

אונזערע ענגלישע און אמעריקאנישע אבאנענטען

בעטען מיר נישט צו שיקען קיין טשעקס און אַנווייזונגען פֿון וועלכע מיר מוזען ביים וועקסלען אָכצאָהלען אַ געוויסען בעטראַג, נאָר צו שיקען באַנק-נאָמען, פֿון וועלכען ס'איז לאַנד, אויסגערעכענט גענוי נאָך דעם אַבאָנעמענטספּרייז.

די אדמיניסטראציע.

וואָס זייער גייסט שוועבט אין דער הויך, רוף אברהם'ן, יצחק'ן, יעקב'ן און משה'ן, זאָלען זיי אויפֿשטעהן פֿון די קברים, זאָלען זיי בעוויינען דאָס פֿאַלק, זיי מענען וויינען, דאָס זענען דאָך זייערע קינדער, ירמיה איז שטעהען געבליבען און מיט הכְנָעָה געזאָגט:
--רבנו של עולם, די אבות וועל איך וועקען, אָבער משה רבנו'ס קבר ווייסט דאָך קיין ילוד-אשה נישט וואו ער איז? דעמאָלט האָט גאָט געזאָגט:

—זיי נישט פֿויל, אויף געשווינד אַהין בייט ברעג ירדן, דאָרטען שריי גלייך ווי מיט אַ שופּר: "פֿן-עמָם, בן-עמָם! שטעה אויף פֿון דיין קבר און זעה וואָס פֿון דיינע שפֿעליך איז געוואַרען, דיין פֿאַלק איז בערייבט געוואַרען, פֿערוואַגעלט, צושמעטערט."

און ירמיהו האָט געטהון ווי גאָט האָט געבאָטען, צום אָנהויב איז ער געגאנגען קיין חברון, זיך געשטעלט ביי דער מערת-המכפלה און הויך גערופֿען:

—שטעהט אויף פֿון אייערע קברים איהר, גבורי-ישראל!

שטעהט אויף, אונזער גאָט רופֿט אייך.

און די אבות האָבען זיך אויפֿגעהאפט און געפֿרעגט:

—צו וואָס דאַרף מען אונז האָבען?

ירמיהו האָט זיי דעם אמת נישט געזאָגט, ווייל ער האָט מורא געהאט, זיי זאָלען איהם נישט בעשולדיגען, אז ער האָט נישט גוט אויפֿ-געפאסט זייערע קינדער וואָס ער האָט צוגעלאָזען צו אזא חורבן. פֿון דאָרטען איז ירמיהו געלאָפֿען צום ירדן און אַגעשריי גע-געבען:

—בן-עמָם, בן-עמָם, גאָט רופֿט דיר.

און משה האָט צוזאמענגערופֿען די זעלבע מלאכים וואָס זענען מיט איהם געווען, ווען ער האָט מקבל געווען די תורה פֿון באָרג סיני. —ווייסט איהר אָפֿטמאָל נישט — האָט ער געפֿרעגט — צו וואָס גאָט דאַרף מיך היינט האָבען?

—א אומגליק — האָבען די מלאכים געענטפֿערט — דער בית-המקדש איז חרב און די יודען זענען פֿערטריבען אין גלות, דער-הערענדיג די ווערטער האָט זיך משה צוויינט און אזוי איז ער צו-געגאנגען און געוויינט ביז דער מערת-המכפלה, די אבות האָבען שוין געוואַרט אויף איהם און ס'איז געוואַרען איבער אַנייעס אַ יאָמער, אַ קלאָג ער לֹב הַשָּׁמַיִם, גאָט האָט עס דערהערט און מיטגעוויינט. —וועה איז דעם מלך — האָט גאָט געזאָגט — וואָס האָט געהאט הצלחה נור אין דער יוגענד און אויף דער עלטער האָט ער דאָס גליק פֿערלאָרען.

אז דער בית-המקדש האָט שוין אויפֿגעהערט צו ברענען איז אברהם אבינו שטעהן געבליבען פֿאַר גאָט, זיינע קליידער זענען געווען צוריסען, די האָר צוואַרפֿען, אָנגעטחן אין אַ זאַק און אויפֿ'ן קאָפּ אַש, ער איז אַרומגעגאנגען אין בית-המקדש אין פֿייער פֿון איין צימער אין צווייטען מיט אַ געשרי: פֿאַר וואָס זענען יעקב'ס קינדער פֿער-וויסט געוואַרען? און טויזענדער מלאכים, מיט הונדערטער טויזענדער שרפים געהען איהם נאָך העלפֿען וויינען און שרייען, ס'הערען זיך קולות בידן הימל:

—ווי אזוי זענען וויסט געוואַרען די ווענען פֿון ירושלים, און מע האָט אויפֿגעהערט צו געהן אין גאָטס הויז, אַליין איז געוואַרען וויסט! וואָס איז געוואַרען פֿון גאָטס בונד מיט אברהם'ן און זיין שבועה צו יצחק'ן! גרויסער גאָט! מאַכסט דו דען אסוף פֿון אַליין? נאכט און טאָג וועלען אויך אויפֿהערען, די וועלט וועט אונטערגעהן און די הימלען וועלען פֿערשוואַנדען ווערען? און יהודה האָסט דו שוין פֿערהאסט אין גאַנצען, ציון, דוד'ס הויפטשטאָרט פֿערגעסען, גאָט! דיין משפֿט איז גערעכט, אָבער, יודען זענען דאָך אויך מעהר נישט ווי מענשען, און ווי יעדער מענטש זינדיגען זיי אויך.

און גאָט האָט דערהערט די מלאכים'ס מיט די שרפים'ס גע-וויין, ער איז אַראָפֿגעגאנגען צו דעם ברענענדיגען בית-המקדש און געזאָגט:

The Jewish Colonial Trust

(Jüdische Colonialbank)

LIMITED

ב ע ק א נ ט מ א כ ו נ ג

מיר זענען מודיע אז די צווייטע גענעראלפערזאמלונג (אספה כללית) פון די אקציאנערען פון דער יודישער קאלאניאל-באנק

Jewish Colonial Trust Limited

וועט זיין אין לאנדאן, פרייטאג דעם 17-טען אויגוסט 1900, פונקט 12 אויפער ביי טאג אין גרויסען זאל

Winchester House, Old Broad street, City

כדי אויסצוהערען דעם בעריכט און דין-וחשבון פון די דירעקטארען, אויסצוקלויבען דירעקטארען און רעכנונגס-רעוויזארען און זיך צו בעראטהען איבער די ענינים פון דער געזעלשאפט.

לויט די תקנות בלייבען געשלאסען פון 4-טען אויגוסט ביז צום 17-טען אויגוסט 1900 (ביידע טעג בכלל) די אקציען-צעסיאנסביכער און די מיטגליעדער-רעגיסטער פון דער געזעלשאפט.

לאנדאן דעם 17-טען יולי 1900.

אין אויסטראג פון דירעקטאריום
דזשעמס ה. לעווע
גענעראל סעקרעטאר.

49, Leadenhall Street
LONDON E. C.

ת כ ז ה ס פ ר :

ס פ ר ר א ש ו ז .

פרק ראשון. התעוררות מבית ומחוץ.
פרק שני. שנות המאה ה"ח.
פרק שלישי. התסיסה הראשונה.
פרק רביעי. הנסיונות הראשונים.
פרק חמישי. ברלין והמבורג.

ס פ ר ש נ י .

פרק ראשון. הקר החרות.
פרק שני. הפולמוס המדעי.
פרק שלישי. הפולמוס המעשי.
פרק רביעי. תקונים במנהגי הדת.
פרק חמישי. ר' שמואל הולדהיים.
פרק ששי. אסיפות הרבנים.
פרק שביעי. חברת הריפורמא בברלין.
פרק שמיני. הנסיון האחרון.

האדריסה :

Издательство АХІАСАФЪ, Варшава.
Почтовой ящичь № 25.

יצא לאור ונמצא להמכר ספר :

תולדות

הריפורמציון הדתית

בישראל.

מאת דר. ש. ברנפלד.

בשני ספרים.

הספר הגדול הזה (מחזיק 18 באנען פארמאט "אחיאסף") ישים לפני הקורא תולדות הריפורמציון הדתית (התקונים במנהגי הדת), אשר קמה בישראל בשנות המאה ה"ט, יברר סבותיה הפנימיות והחיצוניות, מצב ישראל בעמים ומעמד הקרדיהדות בזמן ההוא, ויספר עס זה תולדות כל החכמים והעסקנים, אשר השתתפו בהתנועה הכבירה הזאת.

ספר ראשון: הפולמוס הראשון.

מחירו 50 קאפ', ועם פארטא 56 קאפ'.

ספר שני: הפולמוס האחרון.

מחירו 75 קאפ', ועם פארטא 85 קאפ'.

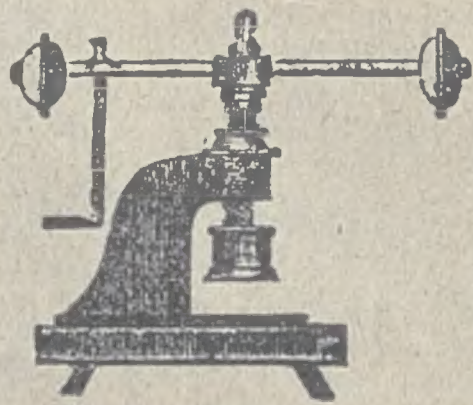
מחיר כל הספר מכורך הדר 1.55 ר"ב. עם פארטא 1.70.

ספר הברית (אויף ווארשע)

ערקלערט אלע וועלט-וויסנשאפטן, היממעל, ערד, ימים, היות ובהמות, א. ז. וו. פערפאסט אין העברעאישען חר"ג מרן פנחס מוילנא זצ"ל, דאס ערשטע מאל ווען דאס ספר איז געדרוקט גע- ווארען און פערפאסטערס נאמען האבען אלע געזאגט דאס דע- ווילנער נאון האט דאס פערפאסט.

הייפטערקייט.
B. TURISH Warszawa, Nalewki 39.

Механическо-Токарное Заведение АДОЛЬФА ШТЕЙНКЕ

Въ Варшавѣ, улица Лешно. № 18.
Имѣются балансовые прессы, штан-
цы и т. п. Принимаетъ также починки
равнаго рода машинъ, а равно и пред-
метовъ входящихъ въ составъ меха-
ники.

цѣны умѣренныя.

Одесское коммерческое

училище.

МИНИСТЕРСТВА ФИНАНСОВЪ

доктора прикладной математики Х. I. ГОХМАНА

для дѣтей всѣхъ сословій нехристіанскихъ исповѣ-
даній (евреи безъ ограниченій). По субботамъ и еврей-
скимъ праздникамъ учащіеся свободны отъ занятій.
Окончившіе полный курсъ ученія пользуются
относительно отбыванія воинской повинности пра-
вами и льготами 1-го разряда. Приѣмъ въ теченіе
всего года. За подробными свѣдѣніями и програм-
мами обращаться (съ прилож. 25 коп. марками) въ
канцелярію училища (Греческая, д. Мелл. Одесса).

גילועין-מאשינען

די בעסטע ציגארעטען גילועין-מא-
שינען נייעסטער קאנסטרוקציען,
מיט אונד אהנע דרוק-אפפארעטען
בעקאנט מאן ביי:

M. BLÜTH WARSCHAU
Pańska str. 26.

אהיב את המלאכה!

אללע סארטען שפינעל
מאכען גרינדליך לערנט אויס
דורך בריעפע
דער 25-יאריגער פראקטיקאנט
אין דיא שפינעלפאבריקאציען
Judko Weinblatt, Warszawa,
Ślizka Nr. 22.

אין דער וועלט שולע פון שניידען און נייען א. ניידין
בדאוידהארדאק.

אייער בריפליכע לעהרע אין דער שניידעריי איז אויך נוצליך פיר יעדען
יבשרט פיר די נרויליגען פון דער ארעמע קלאסע, דאס מיר ווייזען ניכט אים
שטאנדע צו בעראנקען אייך. מיר ווייזען אייך פיר אייער קלוגע און טרייע
לעהרע דאס עוויגע לעבען, נור איין פעהלער געפינען מיר אין אייער לעהרע,
וועלכען מיר שווען אייך ארויס רעדען, היינט: דעם שר הלמוד האט איהר
בעשטימט צו קליין גענען די וואהרע נוצען וואס מיר האבען פון אייער לעהרע
ווען מיר בעקומען נישט אין גאנץ לייכט אזא טייערען טאלענט און חיות מזה
היילט אייער לעהרע פאזיטיו, בעסטער פון אלע מעדיצינע, פילע קאנקורענציען
ווי קאפף שמערצען, נערוואנסט א. ד. ג., וועלכע קומען פון פויליהייט און
לעדיג געהן, מיר האבען צו שרייבען פילע בריעף צו אונזערע בעקאנטע פריי-
לענדען ווי זאלען ביי אייך אייך די זעלבע לעקציען געהערען, דאס ווירד זיין
אונזער דאנק וואס מיר ווייזען אייך שולדיג, אייערע עוויגע געטרייע שילערען
ברכה בארטניק וואזע וועבער ססטאניסלאוויטשיק, פלך פארל. 18-טען מאי

1900

וויכטיגער האנ-

דעלם-ארטיקעל

צוקערין מארקע „Heyden“,
300 מאל זיסער אלס צוקער
קריסטאלל אזע 440 מאל
זיסער אלס צוקער

אין אללע פערשידענען פאקקונגען.
דער בעסטע אונד ביליגסטע ערזאמץ פאן
צוקער. נראסטע אינד ביליגסטע עקאנאמיע
פיר הויז ווירטשאפט און פיר יעדע פאבריק
קאציאן ווא צוקער געברויכט ווירד.

הייפט פערקויף ביי:

I. B. SEGALL

אין ווילנא אונד ארעסטא.

Консерваторъ, укрѣпляетъ во-
лосы и уничтожаетъ перхоть,
по 2 р., 1 р., 20 к., 75 к. Экзикансъ,
гигиенической порошокъ отъ пота
и пренія всего тѣла, 25 к.
Агатоль, тимоловый зубной по-
рошокъ, 50 к. и 30 к.

גאלואנישע אנשטאלט

יהושע טייטעלבוים ווארשא, דזיקא 18.

ניממט אן צו פערנילעטען, פערזילבערן, פערניקלען, אקסידירען אונד
בראנזירען פערשידענע מעטאל-ארבייט. אויך ווערדען אנגעקאממען
אלטע זילבערנע אונד פערזילבערטע כלים אויפצופרישען וויא ניא, צ
מעסיגען פרייען, גארנאטירט פידווערהאפטניקייט. בריעף-ארדעסע:
Sz. Teitelbaum, Warszawa, Dzika 18.

נור מיט עטליכע רובל

קען יעדער מענטש ביי זיך אויפן ארט א נוסע פרנסה איינפיהרען.
אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך א בריעף געגען א 7 קאפ' מארקע.

ארדערען:

Варшава, Найдичъ До востребованія.

געזעלשאפט „ברמל“ ווארשא

אויסשריטליכער פערקויף פיר גאנץ רוסלאנד
פון נאטירליכען ווייז און האניאק

דער עטיקעט איז בעזעטיגט פון דער רוסישער רעגירונג.

ווערבער ווערד אויסגעארבייט
אין די ווייניגערטנער
פון די

יודישע קאלאניעס

אין

ארץ ישראל

די מארקע איז בעזעטיגט
פון דער רוסישער רעגירונג.

הויפט-קאנטאר אין ווארשא, נאלעווי 21, מעלעפאן נר 1433.

אדרעססע פיר בריעף: Товарищество Кармель Варшава : פיר טערגראממען : Варшава Кармель.
אכטהיילונג פיר זיד-רוסלאנד אין אדעססא רוסעליעווסקאיא אין רעס הייז פון ה' באראש

אדרעססע פיר בריעף: Товарищество Кармель Одесса : פיר טערגראממען : Одесса Кармель.
צו אדעססער ראיאן געהערען די גובערניעס: חערסאן, קישניעוו, יעקאטערינאסלאוו, פאראלסק, קיעוו, הארקאוו, פאלטאווא, קרים אין קאוקאז.
פיליאלע פון „ברמל“ אין קארלסבאד

אין קארלסבאד איז געעפנט געווארען א פיליאלע צום פערקויף פון ברמל-וויין אויף דער קרייצגאסע נר 86, און אלע
געסט וועלכע קומען אין די עסטרייכישע בעדער קענען בעקומען ברמל-וויין פון דער קארלסבאדער פיליאלע. די אדרעסע אין קארלסבאד איז
Gesellschaft „KARMELE“ Kreuzgasse Nr. 86 vis à vis der grossen Colonade.

אונזערע וויינען און קאניאקען בעקומט מען אין אלע וויינהאנדלונגען.

כדי צו בעווארענען ברמל-וויין און קאניאקען פון נאכגעפאלשטע, פערקויפן מיר אונזערע וויינען און קאניאקען נור אין פלעשער
פערזיגעלט מיט אונזער סטעמפעל און פערקניפט מיט דער פלאטבע פון „ברמל“.

באמבערגערס קנאבענפענס'אנאט אשאפענבורג (בייערן).

בעה"י עראפפנען וויר אים אלול א"ה אין הייזער שטארט
אין קנאבענפענס'אנאט. אין דעמועלבען פֿינדען אויפֿנאחמע קנאבען,
דיא אונטער אונזערער לייטונג אונטערדיכט אין אללען פֿאבערן ער-
האלטען וואללען.

עס ווירד אונזער בעשמערעכען ווין, דען אונז אנפֿערטרויען קנא-
בען איינע זאגנפֿאלשיגע ערציהונג אונד ליעבעפֿאללע פֿלעגע אנגעדריי-
הען צו לאססען אונד שטעהען פֿארציגליכע דעפֿערענצען צו געבאטע.
ביידע אינהאבער זינד אקאדעמיש געבילדעט אונד בעזיטצען
התרת-הוראה. צו יעדען ווייטערען אויפֿשלוס זינד וויר גערנע בערייט.

Gebrüder Bamberger, Aschaffenburg.

עקזיסטירט פאן 1824-טען יאהר פאבריק פון פלאטירטע בליים

יוזעף פראזשע

ווארשוי, עלעקטאראלנא 16 Nr.

Józef Fraget

w WARSZAWIE, ul. Elektoralna Nr. 16.

אייגענע געשעפטען געפֿינען וויר:

אין ווארשוי: סענאטארסקא 17 — קראקווער פֿארשטארט 69 —
נאלעווי 16, אין לאדן: פֿיאטראקאוסקא 61.

ВАЖНО ДЛЯ НЕКРАСИВО ПИШУЩИХЪ.

Красиво писать въ 15 уроковъ выучивается всякій
ЗАОЧНО. Самый дурной почеркъ превращается въ блестяще-
красивый. Методъ премированъ на Всемирной Парижской
Выставкѣ 1889 г. и удостоенъ золотыхъ медалей. Аттестатъ
Имп. Новорос. Университета и гимназій; похвальн. отзывъ
Парижской Академіи. ПРОБНОЕ ПИСЬМО и подробныя усло-
вія высылаются за 2 семиконфѣчныя марки. NB. О красотѣ
почерка прошу судить по конверт. пробн. писемъ.

Адресъ: Одесса, Профес. каллиграфіи А. Коссода. Дери-
басов. ул., д. Жульхроно, № 19.

ווער וויכטיג!

פיר ליידענדע אויף העמארידען און פוקלעס

אפאראט

וועלכער ווילט גרינדליך אהנע אפֿעראצין.

פֿרייז מיט פארטא 2 רוב' 50 קאפ'.

Zakład optyczny, Herman Feldblum, Warszawa,
Bieleńska Nr. 7.

ערקלערונג צום אפאראט ווערט בייגעלעגט.